

Interventie

Tools4U

Erkenning

Erkend door deelcommissie Justitiële interventies

Datum: 7 juni 2023

Oordeel: Effectief volgens:

- eerste aanwijzingen voor effectiviteit

De referentie naar dit document is: Albrecht (april 2023).

Justitiële interventies - Trimbos-instituut: beschrijving Tools4U. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, Movisie en Trimbos instituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

Samenvatting	4
Doelgroep	4
Doel	4
Aanpak	4
Materiaal.....	4
Onderbouwing.....	4
Onderzoek.....	4
1. Uitgebreide beschrijving.....	6
1.1 Doelgroep.....	6
1.2 Doel.....	8
1.3 Aanpak.....	9
2. Uitvoering	14
3. Onderbouwing.....	18
4. Onderzoek	25
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	25
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	28
5. Samenvatting Werkzame elementen	31
6. Aangehaalde literatuur	32

Samenvatting

Tools4U is een leerstraf die bedoeld is voor jongeren in de leeftijd van 12 tot 23 jaar die één of meerdere delicten gepleegd hebben. Tools4U is een kortdurende, individuele interventie en heeft als doel jongeren vaardigheden te leren om de kans op recidive (nieuwe delicten) te verminderen. De training bestaat uit 12 of 15 bijeenkomsten van 75 minuten. Op indicatie wordt de training uitgebreid met een ouderdeel van vier bijeenkomsten, waarvan twee bijeenkomsten met ouders of verzorgers en jongere samen en twee bijeenkomsten met ouders of verzorgers alleen. In de bijeenkomsten benut de trainer vaste technieken en hulpmiddelen om op een activerende manier gericht vaardigheden te oefenen.

Doelgroep

Tools4U is als leerstraf bedoeld voor jongeren van 12 tot 23 jaar die één of meerder delicten hebben gepleegd, zoals diefstal, openlijke geweldpleging, diefstal in vereniging/inbraak en mishandeling en vernieling. Bij deze jongeren is sprake van cognitieve en/of sociale vaardigheidstekorten die een rol hebben gespeeld bij het delict.

Doel

Tools4U heeft als doel jongeren die een delict gepleegd hebben voor hen relevante cognitieve en sociale vaardigheden te leren die de kans op recidive (nieuwe delicten) verminderen. Daarbij gaat het om het compenseren van cognitieve en sociale vaardigheidstekorten die een rol hebben gespeeld bij het plegen van het delict en het versterken van protectieve factoren.

Aanpak

Tools4U is een individuele training die wordt opgelegd voor 12 of 15 bijeenkomsten. Op indicatie wordt de training uitgebreid met een ouderdeel van vier bijeenkomsten, waarvan twee bijeenkomsten met ouders of verzorgers en jongere samen en twee bijeenkomsten met ouders of verzorgers alleen. Tools4U bestaat uit drie fasen:

1. Kennismaking, informatieverzameling en het opstellen van het trainingsplan: Er worden vaste technieken en hulpmiddelen gebruikt om informatie te verzamelen, te analyseren en om te zetten in trainingsdoelen.
2. Trainen van vaardigheden: Ook voor het trainen van de vaardigheden zijn specifieke technieken voorhanden, die op verschillende manieren kunnen worden ingezet. Centraal hierbij staan de gedragsoefening om sociale vaardigheden te oefenen, de thermometer met eerste hulpkartaal om de opbouw van stress of boosheid te herkennen en reguleren en de pen-en-papiertraining om probleemoplossende (cognitieve) vaardigheden te versterken. In het ouderdeel gaat het om versterken van vaardigheden gericht op positieve communicatie, zicht en toezicht houden (monitoring) en overleggen en (samen) probleemoplossen.
3. Afsluiting: Aan het einde van de training vindt een standaard afsluiting met evaluatie plaats.

Materiaal

Voor de uitvoering van Tools4U training zijn drie handleidingen beschikbaar: een handleiding voor trainers, een managementhandleiding en een kwaliteitshandleiding voor aanbieders.

Onderbouwing

Het verband tussen vaardigheidstekorten en delinquent gedrag is in diverse onderzoeken aangetoond. Delinquenten jongeren hebben gemiddeld meer dan niet-delinquenten jongeren vaardigheidstekorten op het gebied van impulscontrole, planning, het oplossen van sociale conflicten, weerstand bieden aan groepsdruk en het integreren van het perspectief van jezelf en de ander. Daarnaast spelen sociale en cognitieve vaardigheden een cruciale rol als beschermende factor voor voorkóming van recidive. Daarom richt Tools4U zich op het versterken van cognitieve en sociale vaardigheidstekorten die een rol hebben gespeeld bij het delict.

Onderzoek

In de afgelopen jaren zijn verschillende procesevaluaties uitgevoerd, die een goed beeld geven van de mate van programma-integere uitvoering op dat moment. Ook is er recent een multiple case study uitgevoerd om

de in dit werkblad beschreven opzet op haalbaarheid te onderzoeken. Naar de effecten van Tools4U zijn door Van der Stouwe en collega's een serie onderzoeken uitgevoerd. Zij omschrijft Tools4U als doeltreffend. In een vervolgstudie geeft ze aan dat de positieve effecten klein tot middelgroot zijn in vergelijking met de effecten van een andere training of werkstraf, en dat er ook onverwachte effecten zijn. Het volgen van Tools4U leidt in de groep die zij heeft bestudeerd niet tot minder recidive dan het volgen van een andere training of werkstraf (recidive is 39% in beide groepen). Van der Stouwe benadrukt dat deze uitkomsten met terughoudendheid geïnterpreteerd dienen te worden gezien de onderzoeksopzet, groepsgrootte en beperkte recidive in beide groepen.

1. Uitgebreide beschrijving

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Tools4U is bedoeld voor jongeren van 12 tot 23 jaar die één of meer delicten hebben gepleegd, zoals diefstal, openlijke geweldpleging, diefstal in vereniging/inbraak en mishandeling en vernieling en daarvoor Tools4U als leerstraf opgelegd hebben gekregen. Bij deze jongeren is er sprake van cognitieve en/of sociale vaardigheidstekorten die een rol hebben gespeeld bij tot stand komen van het delict.

Jongeren die vanwege delicten met Justitie in aanraking komen, hebben vaak een problematische psychosociale achtergrond en kampen met vaardigheidstekorten op meerdere gebieden. Vaak spelen risicofactoren mee zoals het problematisch functioneren op school, een niet-adequate vrijetijdsbesteding, de invloed van delinquente en problematisch functionerende leeftijdsgenoten, problemen in het contact met ouders en alcohol- en/of drugsgebruik. Dit zijn risicofactoren waarvan bekend is dat ze, met name in combinatie met elkaar, ertoe bijdragen dat jongeren opnieuw delicten plegen. Daarnaast zijn er beschermende factoren die een positieve bijdrage kunnen leveren aan het voorkómen van recidive, maar die tot op heden nog onvoldoende worden benut.

Intermediaire doelgroep

Wanneer ook het Ouderdeel wordt opgelegd, worden de ouders van de jongere intensief betrokken bij de training en vormen zij de intermediaire doelgroep. Ook wanneer het Ouderdeel niet wordt opgelegd, worden de ouders van de jongere betrokken bij de start en de evaluatie van de training en worden zij wekelijks geïnformeerd over het verloop van de training.

Selectie van doelgroepen

De selectie van de jongeren vindt plaats binnen de jeugdstrafrechtketen. Hierbij wordt ketenbreed gebruik gemaakt van het instrument Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (het LIJ; Van der Put, 2021). De onderstaande instrumenten Preselect Recidive, Ritax A en Ritax B maken hier onderdeel van uit. Pas wanneer alle onderstaande stappen doorlopen worden, komt Tools4U als interventie in beeld.

Wanneer een jongere een strafbaar feit heeft gepleegd en wordt verhoord naar aanleiding van de verdenking van het plegen van een misdrijf, waarbij het voornemen bestaat om een proces-verbaal naar het OM te zenden, voert de politie de Preselect Recidive uit. Indien een jongere voldoet aan de Halt-criteria en het betreft een Haltwaardig feit, wordt deze mogelijkheid aan de jongere aangeboden. Betreft het een niet-Haltwaardig (maar zwaarder) delict en/of is het Algemeen Recidive Risico dat op basis van de Preselect Recidive berekend wordt, midden of hoog, dan wordt de Ritax A afgenomen.

Wanneer de Ritax A wordt afgenomen komt de jongere bij de Raad voor de Kinderbescherming in contact met een raadsonderzoeker. De raadsonderzoeker is verantwoordelijk voor de advisering van een passende straf. Met behulp van de Ritax wordt het Dynamisch Risico Profiel (DRP) in kaart gebracht. Dit risicoprofiel geeft een overzicht van de dynamische risicofactoren die van invloed zijn op de kans dat de jongere opnieuw met politie en justitie in aanraking komt. Daarnaast heeft de Ritax oog voor eventuele zorgsignalen, waaronder signalen van psychische problemen. Is de DRP score van de Ritax A midden, hoog of heel hoog, dan wordt nadere informatie ingewonnen met de Ritax B.

Na het afnemen van de Ritax verwerkt de raadsmederwerker de informatie in een computerapplicatie. Het LIJ geeft, na afname van de Ritax B, op basis van de ingevoerde gegevens, automatisch aan welke interventies mogelijk passend zijn voor de jongere om het risico op herhaling te verminderen.

Vervolgens wordt in een multidisciplinair overleg (MDO), waarin in ieder geval een raadsonderzoeker en een gedragsdeskundige zitting hebben, al dan niet het besluit genomen of de jongere voldoet aan de indicaties voor de Tools4U of de Tools4U met Ouders.

Indicatiecriteria Tools4U

Voor een indicatiestelling voor de Tools4U moet de jongere voldoen aan alle van de volgende indicatiecriteria:

1. Het gaat om een jongere die met het jeugdstrafrecht in aanraking is gekomen (12 tot 23 jaar);
2. Het IQ van de jongere is 85 of hoger;
3. Het algemeen recidiverisico en/ of het dynamisch risicoprofiel is midden, hoog of heel hoog op basis van het LIJ;
4. De score op het domein Agressie (Ritax B) is heel laag, laag of midden;
5. De score op het domein Vaardigheden (Ritax B) is heel laag, laag of midden;
6. De jongere is bereid om deel te nemen;
7. Bij een score van 3 of 4 punten binnen het domein Vaardigheden ligt een Tools4U met 12 bijeenkomsten voor de jongere meer voor de hand, bij 5 of meer punten een Tools4U met 15 bijeenkomsten.

Indicatiecriteria Tools4U met Ouders

Bovenstaande indicatiecriteria gelden ook als indicatiecriteria voor de Tools4U met Ouders. Daarnaast gelden de volgende indicatiecriteria:

1. De jongere is 15 jaar of jonger of
2. De jongere is 16 jaar of ouder en ouders ervaren problemen met monitoring en tekorten in probleemoplossingsvaardigheden en/of de jongere houdt zich regelmatig tot vaak niet aan de afspraken en regels van de ouders en ouders zijn niet goed in staat dit gedrag te beïnvloeden.
3. Indien sprake is van seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of risicovol middelengebruik en/of een online delict, dan is Tools4U met Ouders geïndiceerd, ongeacht de leeftijd van de jongere en de vaardigheden van ouders.

Of een jongere aan deze criteria voldoet, wordt door de raadsonderzoeker in kaart gebracht met de Ritax A en Ritax B. Voor het adviseren van de Tools4U en de Tools4U met Ouders dient altijd de Ritax B afgenomen te zijn.

Contra-indicaties

Uit bovenstaande indicatiecriteria is af te leiden voor welke jongeren de Tools4U en Tools4U met Ouders een geschikte interventie wordt geacht om het risico op nieuwe delicten te verkleinen. Dit betekent dat contra-indicaties zijn:

1. IQ < 85;
2. Te weinig of te veel vaardigheidstekorten in relatie tot de kans op recidive (d.w.z. de inschatting is dat er te weinig is om aan te werken of dat er juist veel te veel tekorten zijn om binnen de opzet van de training tot gedragsverandering te komen);

Daarnaast wordt gekeken in welke mate er sprake is van de volgende contra-indicaties, die een succesvol verloop van de training in de weg staan:

3. De situatie van de jongere maakt dat hij niet kan profiteren van de training door problemen op teveel verschillende gebieden (zoals de combinatie van ernstige psychosociale problematiek, geen vaste woon- of verblijfplaats, geen dagbesteding, middelenmisbruik en schulden);
4. Aan het delict liggen ernstige symptomen van psychopathologie ten grondslag;
5. Er is geen opvoeder of andere volwassene die de jongere kan stimuleren deel te nemen, terwijl ingeschat wordt dat dit wel noodzakelijk is om de training succesvol te doorlopen;
6. Er is sprake van omstandigheden die een actieve deelname aan de training in de weg staan, zoals preoccupatie met en sterke afhankelijkheid van drugs;
7. Onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal (en er is geen alternatief in eigen taal voorhanden);
8. Deelname is niet zinvol omdat de jongere deze, een intensievere of een gelijksoortige training voor eenzelfde type delict al eerder gevolgd heeft (nader vast te stellen in multidisciplinair overleg);
9. Er is sprake van eerder seksueel grensoverschrijdend gedrag (m.u.v. sexting).
10. Het delict betreft seksueel grensoverschrijdend gedrag en bij deze jongere staat de seksuele drang op de voorgrond: J-SOAP¹ score is midden of hoog;

De raadsonderzoeker heeft als taak om de jongere te screenen op de (contra-)indicaties aan de hand van gesprekken met de jongere en zijn ouders of verzorgers. Vervolgens vindt een multidisciplinair overleg plaats

¹ De J-SOAP (Juvenile Sex Offender Assessment Protocol-Dutch version; Bullens, van Horn, van Eck & Das, 2005) is een risicotaxatie instrument voor jeugdige zedendelinquenten. Tools4U kan worden opgelegd wanneer er sprake is van geweest van seksueel grensoverschrijdend gedrag, waarbij de inschatting is dat de grensoverschrijding het gevolg was van sociaal onhandig gedrag (cognitieve en sociale vaardigheidstekorten). Tools4U is niet geschikt voor het behandelen van zedendelinquenten.

met de gedragsdeskundige en eventueel een coördinator taakstraffen. In dit overleg worden de contra-indicaties doorgelopen en gewogen. Op basis hiervan maakt de raadsonderzoeker een raadsverslag. Dit verslag gebruikt de trainer als belangrijke informatiebron in de afstemming van de training op de jongere. Mochten tijdens het uitvoeren van de training contra-indicaties naar voren komen die de training belemmeren dan neemt de trainer contact op met de taakstrafcoördinator van de Raad voor de Kinderbescherming om te overleggen over een beter passend vervolg.

Betrokkenheid doelgroep

De doelgroep wordt op vele manieren bij de doorontwikkeling van Tools4U betrokken.

Tijdens iedere Tools4U training wordt naar de mening van de jongere gevraagd. Zijn tevredenheid wordt aan de hand van een evaluatieformulier gemeten. Deze gegevens zijn o.a. verzameld in het doeltreffendheidonderzoek. Dit onderzoek, en daarmee de feedback van de jongeren, is benut voor de doorontwikkeling van Tools4U.

In de dagelijkse praktijk komt ook spontane feedback van jongeren op de gebruikte materialen, via trainers en supervisors, bij de ontwikkelaars terecht. Op basis van deze feedback zijn in de loop der jaren met name materialen vervangen of ge-update.

Bij een recente doorontwikkeling waarbij enkele werkvormen zijn ontwikkeld voor het versterken van vaardigheden die risicovol online gedrag (online delicten) tegengaan, zijn de werkvormen met enkele jongeren en ouders uitgetest en door hen van feedback voorzien. Op basis van de feedback zijn de werkvormen op onderdelen aangescherpt en is bij een werkvorm een begeleidende tekst gemaakt hoe de reactie van een jongere op de werkvorm benut kan worden om de betrokkenheid te verhogen.

Bij de recente doorontwikkeling van Tools4U waarbij het aantal bijeenkomsten is verhoogd (van 8 naar 12) en de duur van de bijeenkomst verlaagd (van 90 minuten naar 75 minuten), is de doelgroep betrokken door de jongeren te interviewen die deelnamen aan het haalbaarheidsonderzoek. Hun feedback was een belangrijke bevestiging dat deze intensivering van de training in de praktijk 'te doen' is voor jongeren.

1.2 Doel

Hoofddoel

Tools4U heeft als doel jongeren die een delict gepleegd hebben, voor hen relevante cognitieve en sociale vaardigheden te leren die de kans op recidive (nieuwe delicten) verminderen.

Subdoelen

Tools4U heeft de volgende subdoelstellingen:

1. Vermindering van de cognitieve en sociale vaardigheidstekorten die een rol hebben gespeeld bij de delictpleging(en).
2. Versterking van beschermende factoren die de jongere in de toekomst kunnen behoeden voor recidive, zoals aanwezige prosociale eigenschappen en sterke (persoons)eigenschappen die de jongere kan inzetten.
3. Tools4U met Ouders: versterking van monitoring door ouders of verzorgers en probleemoplossende vaardigheden van ouders of verzorgers en jongere.

Welke vaardigheden in een individuele training getraind worden, hangt af van de vaardigheidstekorten die worden geconstateerd in relatie tot het delict en de vaardigheden die nodig zijn om recidive te voorkomen. De trainer zal het werken aan gesignaleerde vaardigheidstekorten zoveel mogelijk parallel laten lopen met de leerwensen van de jongere. De individuele doelstellingen voor een jongere concretiseert de trainer in het trainingsplan. Bij het opstellen van een trainingsplan zorgt de trainer er voor dat de belangrijkste doelen worden geconcretiseerd, zoals:

- De jongere weet welke consequenties de delictpleging(en) voor hem hebben gehad;
- De jongere herkent signalen die erop wijzen dat het risico op een delict voor hem toeneemt;
- De jongere vermijdt situaties waarin het risico op een delict toeneemt;

- De jongere weet welke keuzemogelijkheden hij in risicovolle situaties heeft, weegt de verschillende mogelijkheden tegen elkaar af en komt tot een keuze die een delict uitsluit;
- De jongere voert het gekozen alternatief daadwerkelijk uit;
- De jongere moedigt zichzelf met 'helpende gedachten' aan tot het inzetten van niet-delinquente alternatieven;
- De jongere zet door wanneer het hem moeilijk wordt gemaakt om een keuze te maken of het alternatief uit te voeren.

Voor het evalueren van de opbrengst van de training bij een individuele jongere wordt gebruik gemaakt van Goal Attainment Scaling (GAS). Het meten van de doelrealisatie met de GAS begint met het concretiseren van de beginsituatie aan de hand van de delict- en competentieanalyse en het benoemen van de gewenste uitkomsten. Na afloop van de training wordt bepaald in hoeverre de doelen zijn behaald. De antwoordcategorieën variëren van -1 (helemaal niet gehaald en situatie verslechterd) tot +2 (doel gehaald conform doel).

Tools4U is gericht op het trainen van de ontbrekende vaardigheden mits deze een bijdrage leveren aan het voorkómen van recidive. Risicofactoren (in de jongere of zijn gezin) worden in de training alleen aangepakt als ze samenhangen met de vaardigheidstekorten die tot het delict hebben geleid. Het aanpakken van hardnekkige risicofactoren in het gezin of in de bredere omgeving van de jongere, evenals behandeling van eventueel aanwezige stoornissen, valt buiten het bestek van een Tools4U training.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Tools4U wordt door de rechter opgelegd voor 12 of 15 bijeenkomsten van 75 minuten. De keuze voor de reguliere dan wel verlengde variant is afhankelijk van het aantal te trainen vaardigheden, het leerniveau van de jongere en het soort delict. Als de jeugdige 15 jaar of jonger is, en/of als een gebrek aan ouderlijke monitoring een rol heeft gespeeld bij het delict, kan worden gekozen voor Tools4U met Ouders. Bij de Tools4U met Ouders krijgen de ouders of verzorgers van de jongere ook een trainingstraject aangeboden. Dit traject bestaat altijd uit 4 bijeenkomsten: 2 trainingsbijeenkomsten met de ouders of verzorgers alleen en 2 trainingsbijeenkomsten met de ouders of verzorgers en jongere samen. In alle varianten worden de ouders of verzorgers uitgenodigd voor het eerste deel van de kennismakingsbijeenkomst en het tweede deel van de laatste bijeenkomst. De jongere en de trainer houden tijdens het trainingstraject ouders of verzorgers op de hoogte van belangrijke zaken als huiswerk en vorderingen.

De bijeenkomsten vinden wekelijks plaats. Zo heeft de jongere voldoende tijd en gelegenheid om de huiswerkopdrachten te maken en te oefenen met de getrainde vaardigheden. Het uitproberen van nieuwe vaardigheden in de dagelijkse werkelijkheid levert soms nieuwe aandachtspunten op waaraan in een volgende trainingsbijeenkomst aandacht wordt besteed. Ook kan de trainer nieuwe gebeurtenissen in het leven van de jongere die gerelateerd zijn aan vermindering van het risico op recidive benutten om gericht vaardigheden te oefenen.

De Tools4U training kent een vaste opbouw:

- Kennismaking, informatieverzameling en doelen stellen (bijeenkomst 1 t/m 3)
- Training van vaardigheden (vanaf sessie 3 t/m voorlaatste bijeenkomst)
- (Variant met Ouders) uitwisseling, monitoring en probleemoplossen met ouders of verzorgers (vier extra bijeenkomsten in de tweede helft van de trainingsperiode)
- Afsluiting (laatste sessie)

Er worden vaste technieken en hulpmiddelen gebruikt om informatie te verzamelen, te analyseren en om te zetten in trainingsdoelen. Ook voor het trainen van de vaardigheden zijn specifieke technieken voorhanden, die op verschillende manieren kunnen worden ingezet. Aan het einde van de training vindt een gestandaardiseerde afsluiting met evaluatie plaats. Afhankelijk van de mogelijkheden van de jongere eindigt de training met een presentatie of kort praatje door de jongere over de geleerde vaardigheden. De ouders of

verzorgers zijn hierbij aanwezig. Daarmee vindt overdracht plaats van het leerproces en de aandachtspunten van de jongere.

In het onderstaande overzicht staan per bijeenkomst de onderwerpen genoemd en de belangrijkste technieken en werkvormen die de trainer daarbij toepast.

Bijeenkomst	Onderwerp	Technieken en hulpmiddelen
1	Kennismaking	Kennismakingsgesprek met jongere en ouders of verzorgers
	Onderwerpen inventariseren	Observeren
	Informatie verzamelen over dagelijks leven	Weekkaart
2	Informatie verzamelen over delict	Delictbespreking Kosten-batenanalyse delicten (nu en toekomst)
3	Opstellen trainingsplan	Competentieanalyse en delictanalyse Wenskaarten, levenslijn
3 t/m 7 of 11	Vaardigheden trainen	Gedragsoefening Pen-en-papiertraining (probleemoplossen) Thermometer met eerste hulpkaart Netwerkschema, VIP-kaart, wie-voor-wat-schema Oefening herkennen van groepsrollen Autoriteitsoefening Kritisch nadenken (moreel redeneren) Helpende gedachten
Variant met Ouders vier extra bijeenkomsten voor ouders of verzorgers en jongere	Informatie-uitwisseling	Kwaliteiten en kansen Gebruiksaanwijzing
	Vaardigheden trainen	Beeldschermen Gedragsoefening Pen-en-papiertraining (probleemoplossen)
8, 12 of 16	Vaardigheden trainen	Gedragsoefening
	Afsluiting	Presentatie door jongere Evaluatie in bijzijn van ouders of verzorgers

Inhoud van de interventie

Werving

De raadsonderzoeker is degene die als eerste met een jongere, en zijn ouders, de mogelijkheid bespreekt van deelname aan een training als passende interventie na een delict. Wanneer op basis van het LIJ naar voren komt dat Tools4U (met Ouders) een passende optie is, en in een MDO wordt vastgesteld dat de jongere voldoet aan de indicatiecriteria (en er geen sprake is van contra-indicaties), zal de raadsonderzoeker de jongere informeren over de Tools4U (met Ouders).

Wanneer het advies Tools4U ook daadwerkelijk wordt opgevolgd, is de taakstrafcoördinator degene die de werving weer oppakt en de jongere (en zijn ouders) motiveert voor de daadwerkelijke deelname aan de training. Hij informeert de jongere en zijn ouders over de opzet en doelen van Tools4U, legt uit waarom gedacht wordt dat Tools4U in deze situatie de best passende interventie is en spreekt de hoop en het vertrouwen uit dat dit de jongere gaat helpen om in de toekomst uit de problemen te blijven. Vervolgens worden er afspraken gemaakt over de dagen waarop getraind kan worden. De taakstrafcoördinator neemt aansluitend contact op met de aanbieder in de desbetreffende regio. De aanbieder wijst een gecertificeerde trainer aan die de training zal uitvoeren. Deze trainer neemt vervolgens contact op met de taakstrafcoördinator om een gezamenlijke afspraak met de jongere en zijn ouders of verzorgers te plannen. Deze kennismaking is de eerste bijeenkomst van de Tools4U training.

Inhoud

Fase 1: Kennismaking, informatieverzameling en doelen stellen (bijeenkomst 1 t/m 3)

In de eerste bijeenkomst staat de kennismaking van de jongere met de trainer in aanwezigheid van de ouders of verzorgers en coördinator taakstraffen gepland. Het doel naast het wederzijds kennismaken, is het bespreken van de gang van zaken rondom de taakstraf, het tekenen van de overeenkomst tussen de jongere en de Raad voor de Kinderbescherming en het geven van informatie over de inhoud van de training. Ook worden de jongere en zijn ouders of verzorgers uitgenodigd om aan te geven wat zij denken dat passende trainingsonderwerpen zijn om de kans op nieuwe delicten te verkleinen. De jongere en zijn ouders vullen de Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden (VPV²) in, wat wordt gezien als de beginmeting van het vaardigheidsniveau van de jongere.

Vervolgens gaan ouders of verzorgers en coördinator taakstraffen weg en gaat de trainer aan de slag met het verzamelen van informatie over het dagelijks leven en het functioneren van de jongere. De trainer maakt samen met de jongere een weekkaart. Met dit hulpmiddel wordt het huidige dagelijks leven en functioneren van de jongere in kaart gebracht. Het biedt tevens de mogelijkheid om de eerste stappen te zetten in het opbouwen van een werkrelatie. Na de bijeenkomst maakt de trainer voor zichzelf een competentieanalyse van de jongere, waarin de acht ontwikkelingstaken centraal staan (ouders/gezin, school/werk, vrije tijd/online, vrienden/sociale contacten en omgang met autoriteiten en instanties, woonsituatie, seksualiteit en intimiteit, en gezondheid en uiterlijk).

In de tweede bijeenkomst vindt altijd de delictbespreking plaats. Hierbij wordt in kaart gebracht onder welke omstandigheden (de opbouw naar) het delict plaatsvond en hoe de jongere functioneerde voorafgaand aan, tijdens en direct na de delictpleging(en). Op basis van de delictbespreking en kosten-batenanalyses over het plegen van delicten, op de korte en lange termijn, maakt de trainer een delictanalyse.

Fase 2: Training van vaardigheden

Aan het begin van de derde bijeenkomst wordt het trainingsplan vastgesteld. Hiertoe haalt de trainer doelen, gerelateerd aan het algemene doel 'vermindering van de kans op nieuwe delicten' uit de delict- en competentieanalyse. Daarnaast laat de trainer de jongere ook zelf doelen formuleren. De trainer heeft verschillende hulpmiddelen tot zijn beschikking (met name de wenskaarten en de levenslijn) om de jongere hierbij te helpen. Vervolgens worden de doelen van de jongere naast de doelen van de trainer en de doelen van 'anderen' (ouders of verzorgers, kinderrechter of taakstrafcoördinator) gelegd en wordt de jongere uitgenodigd om verbanden te leggen tussen wat verschillende betrokkenen belangrijk vinden. Op basis hiervan ontstaat gezamenlijkheid en worden er keuzes gemaakt en prioriteiten gesteld. De trainer is hierin leidend en werkt een concreet trainingsplan uit. De doelen die direct bijdragen aan recidivevermindering hebben prioriteit.

Na het opstellen van het trainingsplan in bijeenkomst 3 zijn er minimaal 8 bijeenkomsten beschikbaar voor het daadwerkelijk trainen van vaardigheden. Welke technieken en hulpmiddelen hierbij worden ingezet, hangt af van de gestelde doelen en kenmerken van de jongere. De basistechnieken worden altijd ingezet. Dit zijn observeren, feedback, de gedragsoefening, de pen-en-papiertraining (probleemoplossen) en de thermometer met eerste hulpkaart. Het concreet oefenen van vaardigheden met behulp van de gedragsoefening is een vast onderdeel van iedere bijeenkomst. Ook wordt iedere bijeenkomst afgesloten met een concrete huiswerkopdracht.

Elke trainingsbijeenkomst, vanaf bijeenkomst 4, kent dezelfde opbouw. Dit biedt structuur en duidelijkheid: de jongere weet wat hij kan verwachten en wat er van hem verwacht wordt. Zo wordt er in elke bijeenkomst huiswerk besproken en geoefend met vaardigheden. De opbouw van een willekeurige bijeenkomst ziet er als volgt uit:

1. Welkom

² De Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden (VPV) is bedoeld om de *interpersoonlijke* vaardigheden (relationele en affectieve vaardigheden) en *intrapersoonlijke* vaardigheden (zelfsturing en zelfbewustzijn) van de jongere te meten. Er is een versie voor jongeren en voor 'informanten' (ouders/verzorgers/leerkracht). Zie Scholte, E.M. & Van der Ploeg, J.D. (2012). *Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

2. Agenda bespreken
3. Huiswerk nabespreken (vaardigheid nogmaals oefenen)
4. Introductie nieuwe vaardigheden
5. Informatie verzamelen
6. Oefenen
7. Huiswerk voorbespreken en afsluiting

De trainer begint de training met het kort doorspreken van de agenda. Hierdoor is het voor de jongere duidelijk wat er precies in de training aan de orde gaat komen. Vervolgens wordt de overstap gemaakt naar het nabespreken van het huiswerk. De trainer gaat na of en op welke manier de jongere met de vaardigheden aan de slag is gegaan. De trainer bedenkt van tevoren wat hij van de jongere terug wil horen over de huiswerkopdracht en wanneer de huiswerkoefening naar tevredenheid is gedaan. Wanneer daartoe aanleiding is, oefent de trainer nogmaals de vaardigheid waarmee de jongere thuis aan de slag is gegaan of had moeten gaan. Vervolgens wordt gestart met het volgende onderwerp/doel. De trainer introduceert het onderwerp, verzamelt waar nodig extra informatie (al dan niet met behulp van hulpmiddelen) en oefent vervolgens de vaardigheden met de jongere. Aan het eind van elke bijeenkomst geeft de trainer een huiswerkopdracht mee, gericht op het oefenen van vaardigheden of het registreren van informatie. De trainer bespreekt het huiswerk samen met de jongere goed voor, zodat de kans dat het huiswerk een succes wordt zo groot mogelijk is.

Leren door te doen:

Het oefenen van vaardigheden staat centraal in Tools4U. Dit wordt met een breed scala van hulpmiddelen en technieken bewerkstelligd. De kerntechniek die Tools4U benut is de gedragsoefening. In de gedragsoefening zitten alle manieren van leren (zien van een voorbeeld, analyse van gedrag in stappen, duidelijke instructie, ervaren door te oefenen en aanscherpen door feedback). Dit maakt de techniek zeer effectief. De trainer laat zien wat de jongere kan doen in de situatie, samen stellen ze vast wat de trainer precies deed en wat dus de bedoeling is, vervolgens doet de jongere het gedrag van de trainer na en krijgt daarop feedback, waarna opnieuw geoefend wordt. Deze opzet maakt het voor de trainer mogelijk om direct te zien of de jongere de informatie begrepen heeft en kan inpassen in het eigen handelen. Ook biedt deze opzet de mogelijkheid om stapsgewijs aan het verwerven van een vaardigheid te werken. De trainer zorgt ervoor dat de jongere succeservaringen opdoet. De trainer begint klein, benadrukt wat goed gaat in het oefenen en wat nog beter zou kunnen en/of maakt de volgende oefening iets moeilijker. Zo wordt in hoog tempo een (zich ontwikkelende) situatie bij herhaling uitgevoerd en nabesproken. Doel is dat de jongere zo goed voorbereid wordt, dat hij voldoende beheersing en vertrouwen heeft om het gedrag uiteindelijk te laten zien in het dagelijkse leven.

Veelvoorkomende vaardigheden die in een Tools4U training worden geoefend in gedragsoefeningen, zijn:

- Duidelijk maken dat je iets niet wilt (of niet meer gaat doen)
- Wegkomen uit een risicovolle situatie
- Iets voor jezelf regelen (iets vragen/voorstel doen)
- Overleggen over een probleem (bijv. dubbele afspraak)
- Om hulp of steun vragen
- Informatie verzamelen (en het aangeven als je iets niet begrijpt)
- Onderhandelen/overleggen
- Ergens op terugkomen (iets rechtzetten/duidelijke boodschap geven)

Dit zijn allemaal vaardigheden die jongeren sterker maken in het nemen van initiatief bij het voorkómen en oplossen van problemen en in het communiceren met anderen over wensen en grenzen. Welke stappen precies per vaardigheid worden onderscheiden verschilt per jongere en hangt af van zijn krachten en vaardigheidstekorten. Zo is stevig staan en aankijken voor de ene jongere zo moeilijk dat dit opgenomen wordt als (onderdeel van een) stap, terwijl bij een jongere die dit uit zichzelf al voldoende doet wordt gekozen voor andere stappen. Iedere vaardigheid wordt uitgewerkt in ongeveer 5 stappen. Handelingen gericht op emotieregulatie (zoals weggaan uit situatie, diep ademhalen, jezelf steunend toespreken, terugtellen van 20 naar 11) maken, indien relevant voor de jongere, onderdeel uit van bovengenoemde vaardigheden en worden opgenomen als stap.

Op de vaardigheden die worden geoefend, hebben de jongeren tekorten, waardoor hun risico op delictplegingen toeneemt (subdoel 1) of het zijn vaardigheden waarmee de protectieve factoren die de jongere heeft veel beter tot hun recht komen en helpend zijn voor het voorkómen en veranderen van risicovolle situatie (subdoel 2). Voorbeelden van dit laatste zijn je vrienden vragen om zich niet meer te bemoeien met conflicten die jij hebt (oftewel: ruimte vragen om je zaken zelf te regelen), positief contact maken met (vervelende) docent en een autoriteit om een gunst vragen (oftewel: iets voor jezelf vragen).

Tools4U met Ouders:

In dit blok van vier bijeenkomsten, waarvan twee met ouders of verzorgers en jongere samen en twee met alleen de ouders of verzorgers, wordt gewerkt aan versterking van het contact en de uitwisseling (communicatie) tussen ouders en kinderen, alsook aan benutting van specifieke opvoedingsstrategieën bij ouders. Dit gebeurt aan de hand van een serie vastgelegde, activerende werkvormen, in lijn met hoe de training met de jongere is vormgegeven.

- Bijeenkomst 1: Jongere en ouders of verzorgers samen
Doel: Uitwisselen en positief contact
Werkvormen: Kwaliteiten en kansen, Gebruiksaanwijzing
- Bijeenkomst 2: Ouders alleen
Doel: Versterken van vaardigheden voor het zicht houden op je kind (monitoring)
Werkvormen: Beeldschermen, Gedragsoefening informatie verzamelen bij je kind, Oefening Van kind naar jongere, Informatiebronnen
- Bijeenkomst 3: Ouders alleen
Doel: Versterken van vaardigheden voor probleemoplossen
Pen-en-papiertraining met de stappen van samen probleemoplossen
- Bijeenkomst 4: Jongere en ouders of verzorgers samen
Doel: Versterken van relevante vaardigheden (op het gebied van communicatie)
Pen-en-papiertraining met de stappen van samen probleemoplossen, Gedragsoefening overleggen en tot afspraak komen

De trainer oefent met ouders of verzorgers (en deels met de jongere) concrete vaardigheden die bijdragen aan zicht houden op wat de jongere binnenshuis en buitenshuis doet (monitoring) en met elkaar overleggen en afspraken maken (probleemoplossen). Er ligt veel nadruk op constructief communiceren met je kind en positief contact. Ouders en jongeren maken concrete afspraken met elkaar hoe zij structureel meer en beter met elkaar gaan uitwisselen en overleggen.

De bijeenkomsten met ouders vinden plaats in het tweede deel van de training, bij twaalf bijeenkomsten is dit na de zevende bijeenkomst. Parallel aan deze bijeenkomsten, komt de trainer ook nog een of twee maal met de jongere bijeen. Dit is in een week dat hij alleen de ouders of verzorgers ziet. Zo blijft de continuïteit van de training met de jongere behouden. De bijeenkomsten worden zo gepland dat de trainer en de jongere elke week contact hebben.

Fase 3: Afsluiting

De eerste helft van de laatste bijeenkomst wordt besteed aan terugblik (wat heeft de jongere geleerd), evaluatie van de training en vooruitblik (aandachtspunten voor de toekomst). De jongere bereidt een presentatie voor die hij zal geven in de aanwezigheid van de taakstrafcoördinator, eventueel de jeugdreclasserder of een andere begeleider en zijn moeder en/of vader. Ook oefent de jongere wat hij tijdens het afsluitingsgesprek wil vertellen over de inhoud van de training. Het laatste half uur van deze bijeenkomst vindt de officiële afsluiting van de training plaats aan de hand van de eindrapportage.

Minimaal uit te voeren onderdelen

Omdat het een training in verplicht kader betreft worden altijd alle onderdelen uitgevoerd. De enige uitzondering hierop is wanneer het (uiteindelijk toch) niet lukt om het opgelegde blok Tools4U met Ouders uit te voeren met ouders dan wel met andere belangrijke anderen, die een verzorgende rol hebben naar de jongere. In deze situatie zijn er alleen twee bijeenkomsten extra met de jongere, zodat de investering van de jongere qua opgelegde uren conform afspraak is.

2. Uitvoering

Materialen

Over de Tools4U training zijn drie handleidingen beschikbaar:

- 1) een gecombineerde theoretische handleiding (Theory Manual) en gedragsinterventiehandleiding (Program Manual), hieronder kortweg aangeduid als 'trainershandleiding':
Albrecht, G., & De Bruin, L.E. (2022). *Tools4U training. Training cognitieve en sociale vaardigheden als taakstraf. Handleiding voor trainers*. Duivendrecht: PI Research.
(Hoofdstuk 2 van de trainershandleiding betreft de theoretische handleiding.)
- 2) een beoordelings- en evaluatiehandleiding (Assesment and Evaluation Manual), hieronder kortweg aangeduid als 'kwaliteitsprotocol':
Albrecht, G., De Bruin, L.E. & Koppers, P. (2020). *Kwaliteitsprotocol Tools4U. Training cognitieve en sociale vaardigheden als taakstraf. Criteria en procedures voor kwaliteitsbewaking*. Duivendrecht: PI Research.
- 3) een managementhandleiding (Management Manual):
Albrecht, G., De Bruin, L.E. & Koppers, P. (2020). *Managementhandleiding Tools4U training. Werving, selectie en supervisie van trainers en randvoorwaarden voor de uitvoering*. Duivendrecht: PI Research.

Ook zijn er voor de Tools4U opleiders opleidingsmaterialen: powerpoints, draaiboek, trainingsmaterialen (hand-outs, vervangende opdrachten, extra opdrachten, filmpjes, kahoots, et cetera). Voor de trainers zijn er e-learnings beschikbaar over verschillende onderwerpen (VPV, online delicten, Tools4U met Ouders, werken met POKON).

Binnen het opleidingstraject en kwaliteitssysteem wordt veel gewerkt op basis van beelden. Voor het veilig bewaren en delen van en reflecteren op opnames van trainingsbijeenkomsten, is een online systeem beschikbaar genaamd POKON³.

Daarnaast zijn er voor de uitvoering, werving en evaluatie van de interventie de volgende materialen beschikbaar:

Uitvoering

- Werkmaterialen (zoals huiswerkformulieren, invulopdrachten, kaartjes met kernboodschappen)
- Vragenlijsten (VPV)
- Contract en diploma
- Voorbeeldfilmpjes voor het online uitvoeren van verschillende onderdelen van Tools4U

Werving

- Informatiefolder van de Raad voor de Kinderbescherming voor jongeren en ouders
- Factsheets voor raadsonderzoekers en coördinatoren taakstraf over Tools4U online delicten, Tools4U bij seksueel grensoverschrijdend gedrag, Tools4U bij risicovol middelengebruik
- PowerPoint voor korte presentatie over Tools4U

Evaluatie

- Evaluatieformulier voor jongeren
- Evaluatieformulier voor ouders
- Formulier Eindrapportage

Locatie en type organisatie

Tools4U trainingen worden uitgevoerd door trainers met een geldige licentie als Tools4U trainer. Deze trainers zijn aangesloten bij organisaties die een contract hebben met de Raad voor de Kinderbescherming.

³ POKON staat voor Professionele Ontwikkeling Kwaliteitsborging Opleiding Nascholing. Dit online systeem is ontwikkeld door PI Research en beschikbaar voor verschillende uitvoerders en opleiders van verschillende interventies, waardoor Tools4U.

Eens in de vier jaar vindt er vanuit de Raad voor de Kinderbescherming een aanbesteding plaats waarbij de uitvoering van Tools4U aan een of meer partijen gegund wordt. Sinds 1 januari 2021 is dit voor Noord Nederland de Hoofdtrainer en voor Zuid Nederland TOP Groep. Deze organisaties hebben een netwerk van trainers die in zzp-constructie dan wel in dienstverband voor deze organisaties trainingen uitvoeren. Een up-to-date lijst met trainers met een geldige licentie voor het uitvoeren van Tools4U is te vinden op <https://www.piresearch.nl/producten/tools4u>.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Personen die Tools4U uitvoeren, dienen erkend te zijn als Tools4U trainer of daartoe in opleiding te zijn. Om erkend te worden als Tools4U trainer dient de trainer te voldoen aan de voorwaarden die gesteld zijn voor het verkrijgen van een licentie. Dit zijn enerzijds voorwaarden om toegelaten te worden tot de opleiding en anderzijds het goed doorlopen van de opleiding, slagen voor de toetsen en een succesvolle eerste praktijkuitvoering.

Vooropleiding:

Een relevant HBO-diploma op master-niveau, bij voorkeur Sociaal Pedagogische Hulpverlening of Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Het gaat in ieder geval om opleidingen waarin aandacht besteed is aan ontwikkeling(spsychologie) van jongeren en hoe gedrag van jongeren beïnvloed kan worden. Mocht deze opleiding niet aanwezig zijn, dan moet aantoonbaar zijn dat de kandidaat zich de betreffende kennis en vaardigheden op een andere manier heeft eigen gemaakt. Een HBO-diploma blijft evenwel een vereiste.

Opleiding:

1. Het volgen van de zes-daagse opleiding en het halen van voldoende voor de kennis- en praktijktoets (op dag 6);
Tijdens de opleiding worden de ontstaansgeschiedenis, de uitgangspunten en het theoretisch kader van de Tools4U training uiteengezet. Er worden technieken geoefend voor het verzamelen van informatie en het analyseren van het delict. Daarnaast raken de trainers vertrouwd met technieken voor het trainen van vaardigheden, het maken van keuzes en het beïnvloeden van cognities en emoties. Tijdens het laatste dagdeel vinden een tweetal plaats, een schriftelijke toets en een praktijktoets. Voor beide toetsen moet een voldoende worden gehaald om te kunnen starten met onderdeel 2.
2. Het met goed gevolg uitvoeren van de eerste training met beeldcoaching;
Een eerste training dient uiterlijk te worden gestart binnen drie maanden na de zesde dag van de opleiding. De beeldcoaching omvat zeven telefonische of online afspraken tussen de opleider en de trainer. De coaching vindt plaats op basis van beelden van de trainingsbijeenkomsten en reflectie daarop door de trainer.

Na met succes afronden van zowel de scholing (inclusief de toetsen) als de beeldcoaching ontvangen trainers hun trainerslicentie. De licentie is geldig in het jaar dat de trainer zijn licentie behaalt. Om deze te verlengen moet hij voldoen aan: jaarlijkse bijscholing, supervisie, jaarlijkse beoordeling en het uitvoeren van minimaal drie Tools4U trajecten. Deze punten worden onder kwaliteitsbewaking nader toegelicht.

Kwaliteitsbewaking

De kwaliteitsbewaking van de uitvoering van Tools4U omvat verschillende onderdelen:

- Jaarlijkse bijscholing
- Supervisie
- Jaarlijkse beoordeling
- Uitvoeren van minimaal drie trajecten

Bijscholing:

Een jaar na afsluiting van het opleidingstraject is er een bijscholingsdag. Op deze dag worden kennis en vaardigheden opgefrist, nieuwe ontwikkelingen besproken en nieuwe technieken geoefend. De bijscholing vindt daarna jaarlijks plaats. Deelname aan de bijscholing is een voorwaarde om erkend te blijven als trainer.

Supervisie:

Sinds 2017 koopt de trainer ieder jaar een strippenkaart met zeven strippen om daarmee te voldoen aan zijn supervisie-eisen. Met deze strippenkaart kan de trainer zelf gedurende het kalenderjaar zijn supervisie invullen. De trainer maakt zelf een inschatting van wat hij nodig heeft om Tools4U betrouwbaar uit te blijven voeren. Hierbij kan gedacht worden aan: individuele supervisie, groepssupervisie, of feedback op trainingsplannen en eindverslagen. Trainers maken onderdeel uit van een vaste supervisiegroep, waarin zij per toerbeurt beelden inbrengen van een trainingsbijeenkomst.

Activiteit	Aantal strippen
Telefonische supervisie (per half uur)	1/2
Face to face supervisie (per 1 uur)	1
Groepssupervisie (2 uur)	1
Schriftelijke feedback op beeldmateriaal 1 trainingsbijeenkomst	1
Schriftelijke feedback trainingsplan/rapportage	1/2

Beoordeling:

Jaarlijks worden twee opnames van een trainer door een Tools4U opleider beoordeeld. De trainer kiest welke opnames hij wil insturen. De beoordeling hiervan dient voldoende te zijn op adequate inzet van trainersvaardigheden en methodische integriteit. Ook de delict- en competentieanalyse, het trainingsplan en het eindverslag van de betreffende training worden in de beoordeling meegenomen. Deze dienen van volledig te zijn ingevuld en van voldoende niveau.

Uitvoering van minimaal drie trajecten:

Iedere trainer dient jaarlijks drie Tools4U trainingen op te starten en af te ronden. Hiermee blijft de trainer zijn vaardigheden verder ontwikkelen.

Randvoorwaarden

De trainingen worden uitgevoerd op locaties in de buurt van de jongere, zodat de jongere zelfstandig bij de trainingslocatie kan komen. Soms is dit een locatie waar de Raad voor de Kinderbescherming gehuisvest is; vaker gaat het om buurthuizen of andere plekken waar gespreksruimten gehuurd kunnen worden. Om geschikt te zijn als locatie dient in een ruimte een hoge tafel aanwezig te zijn waaraan de jongere en de trainer kunnen zitten en daarnaast voldoende (loop)ruimte om te oefenen. Verder moet er een flip-over zijn en ruimte om flaps van eerdere bijeenkomsten op te hangen. Trainers beschikken over middelen om beeldopnames te kunnen maken. Er is wifi aanwezig zodat online filmfragmenten bekeken kunnen worden.

Een belangrijke randvoorwaarde om de training succesvol te laten verlopen, is de samenwerking tussen de trainer en de taakstrafcoördinator van de Raad voor de Kinderbescherming. De taakstrafcoördinator spreekt de jongere en zijn ouders voorafgaand aan de training en zet daarmee de toon (en het kader). Vervolgens is er een warme overdracht (de kennismaking) waarin de taakstrafcoördinator in aanwezigheid van jongere en ouders zegt wat de Raad ziet als belangrijkste punten om op te verbeteren. De jongere tekent op dat moment een contract met de Raad waarin hij aangeeft akkoord te gaan met de voorwaarden voor de training (komen, op tijd komen, actief meedoen, toestemming geven voor opnames). In de evaluatie informeren de jongere en de trainer de taakstrafcoördinator en ouders over de bereikte resultaten. Tussendoor is de taakstrafcoördinator een belangrijke partner voor de trainer in het motiverend aanspreken van de jongere op de verplichtingen die horen bij de training. De taakstrafcoördinator kan beslissen een gele kaart (laatste waarschuwing) te geven of een rode kaart (de training stopt).

Op landelijk niveau is het belangrijk dat Tools4U door het hele land beschikbaar is voor jongeren, zodat deze overal als leerstraf kan worden opgelegd. Een randvoorwaarde die de Raad voor de Kinderbescherming in dit kader aan de uitvoerende organisaties stelt is dat zij het bereid en in staat zijn om het perceel waarop zij acteren (Noord- of Zuid-Nederland) geheel te bedienen. Ze moeten dit kunnen doen binnen de doorlooptijden die de Raad hiervoor heeft gesteld. Daarnaast stelt de Raad eisen op het gebied van professionele (facturatie) administratie.

Implementatie

Wanneer een organisatie Tools4U gaat aanbieden (en hiertoe een samenwerkingsovereenkomst met de Raad voor de Kinderbescherming afsluit), benut het management de managementhandleiding (Albrecht, De Bruin & Koppers, 2020) en de kwaliteitshandleiding (Albrecht, De Bruin & Koppers, 2020) om de benodigde organisatorische systemen op de bouwen en (aspirant-)trainers te werven, te selecteren en te laten opleiden. Bij een nieuwe organisatie vindt er vaker afstemmingsoverleg plaats tussen het management van de organisatie en PI Research dan eens per kwartaal (zie kwaliteitsbewaking). Het management van de uitvoerende organisatie wordt naar behoefte ondersteund, zodat de organisatorische structuren (o.a. registratie van contacten en de stroom van vragenlijsten en rapportages) staan op het moment dat de eerste trainingen met jongeren plaatsvinden. Tijdens het opleiden van een groep aspirant-trainers is er intensief contact tussen opleiders en management van de uitvoerende organisatie. Hierdoor wordt tijdig extra ondersteuning geboden aan aspirant-trainers die dat nodig hebben.

Kosten

De uitvoering van een Tools4U training kent de volgende ureninvestering*:

Onderdeel	Tools4U (12)	Totaal uren	Tools4U (15)	Totaal uren
Intake en eindevaluatiegesprek		1		1
Afname vragenlijsten: intake en eindevaluatie		1		1
Trainingsbijeenkomsten	12 bijeenkomsten (à 75 min) incl. 15 min voorbereiding per keer	18	15 bijeenkomsten (à 75 min) incl. 15 min voorbereiding per keer	22,5
Wekelijks contact met ouders/verzorgers (15 min per week) en incidenteel contact met taakstrafoördinator		3		3
Rapportage		3		3
Totaal aantal uren	zonder ouders	24		28,5
Tools4U met Ouders	4 bijeenkomsten extra		4 bijeenkomsten extra	
Bijeenkomsten met ouders en jongere samen	2 bijeenkomsten (à 90 min) incl. 30 min voorbereiding per keer	4	2 bijeenkomsten (à 90 min) incl. 30 min voorbereiding per keer	4
Bijeenkomsten met ouders alleen	2 bijeenkomsten (à 90 min) incl. 30 min voorbereiding per keer	4	2 bijeenkomsten (à 90 min) incl. 30 min voorbereiding per keer	4
Totaal aantal uren		32		36,5

* Deze ureninvestering is exclusief de reistijd en tijd om de locatie voor te bereiden. Deze verschilt per training.

De kosten van de opleiding tot Tools4U trainer (scholingsdagen, inclusief beeldcoaching tijdens de eerste training) zijn 2.794 euro per trainer.

De kosten van het kwaliteitssysteem (supervisie, bijscholing en beoordeling) komen op 1.565 euro per trainer per jaar.

3. Onderbouwing

Probleem

Jeugdcriminaliteit is te definiëren als strafbaar gedrag van jongeren tot en met 24 jaar. Voorbeelden van strafbaar gedrag zijn: geweld plegen, stelen, overvallen en bedreigen. Jongeren die voor Tools4U in aanmerking komen, hebben een delict gepleegd omdat ze niet nadachten over de gevolgen van hun daden, omdat ze zich lieten meeslepen door hun emoties, of omdat ze zich lieten uitdagen door vrienden. Met andere woorden, ze hebben een strafbaar feit gepleegd omdat ze niet de vaardigheden in huis hadden om dit te voorkómen.

Het verband tussen vaardigheidstekorten en delinquent gedrag is in diverse onderzoeken aangetoond (Dishion et al., 1984; Simonian et al., 1991; Palmer, 1999; Van der Laan & Blom, 2006). Delinquente jongeren hebben gemiddeld meer dan niet-delinquente jongeren vaardigheidstekorten op het gebied van impulscontrole, planning, het oplossen van sociale conflicten, weerstand bieden aan groepsdruk en het integreren van het perspectief van de ander en jezelf. Uit onderzoek van Van der Laan en Blom (2006) blijkt dat sociale en cognitieve vaardigheden een cruciale rol spelen als beschermende factor. Omgekeerd vormen cognitieve en sociale vaardigheidstekorten een belangrijke risicofactor. Met andere woorden, de aanwezigheid van (sociale en cognitieve) vaardigheden gaat bij de meeste jongeren samen met de afwezigheid van delinquent gedrag, terwijl het ontbreken van dergelijke vaardigheden juist samengaat met de aanwezigheid van delinquentie.

Ouders van delinquente jongeren zijn vaak de grip op hun kind kwijt, of hebben het idee dat hun kind niet naar hen luistert (De Lange et al., 2018). Soms vinden ze dat het kind zelf oud en wijs genoeg moet zijn en voelen zich niet meer verantwoordelijk. Zij weten soms niet wat hun kind buiten de deur doet en of kunnen hier weinig invloed op uitoefenen. In de praktijk blijkt dat ouders van kinderen met delinquent gedrag het lastig vinden om effectieve opvoedingsstrategieën toe te passen (Patterson, Forgatch & DeGarmo, 2010). Ze zijn teleurgesteld in de aanhouding van hun kind of vertrouwen hun kind niet meer. Dit maakt het lastig om positief betrokken te zijn. In veel gevallen schamen ouders zich en hebben ze het idee dat ze falen als opvoeders. Dit maakt hen onzeker over het stellen van grenzen. Ze begrenzen hun kind niet meer, of stellen zich juist heel controlerend op (De Lange et al., 2018; Granic & Patterson, 2006).

Uit de Monitor Jeugdcriminaliteit komt naar voren dat bijna 37% van de minderjarigen en ruim 35% van de jongvolwassenen rapporteert in 2020 een traditioneel delict te hebben gepleegd (Van der Laan, Beerthuizen & Boot, 2021). Dit is vergelijkbaar met 2015. De trend is stabiel voor alle hoofdcategoryën van traditionele delicten, met uitzondering van vermogensdelinquentie welke toeneemt. Verder geeft bijna 20% van de minderjarigen en 15% van de jongvolwassenen aan in 2020 een cyber en/of gedigitaliseerd delict te hebben gepleegd (Van der Laan, Beerthuizen & Boot, 2021).

In 2020 registreerde de politie 15.000 minderjarigen en 22.430 jongvolwassenen als verdachte van een misdrijf (Van der Laan, Beerthuizen & Boot, 2021). Dit zijn er 13 per 1.000 minderjarigen en 20 per 1.000 jongvolwassenen. Voor beide leeftijdsgroepen is dit een halvering in vergelijking met 10 jaar eerder. Gekeken naar het type delicten dat zij hebben gepleegd blijkt het bij minderjarige daders met name te gaan om vermogensdelicten, geweldsdelicten en vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag. Jongvolwassenen maken zich vooral schuldig aan vermogensmisdrijven, verkeersmisdrijven en vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag (Van der Laan, Beerthuizen & Boot, 2021). Het aantal (vuur)wapen-misdrijven is klein, maar neemt wel toe.

De impact en gevolgen van geweldsdelicten voor slachtoffers en de samenleving zijn groot (Romeo, Knapp & Scott, 2006), waarbij de immateriële schade de materiële schade overtreft.⁴ Daarnaast is de kans groot dat jongeren die een delict hebben gepleegd opnieuw in de fout gaan wanneer er niet gericht aan het vergroten van vaardigheden wordt gewerkt. Kijkend naar de afgelopen 5 jaar, dan recidiveert ongeveer 1 op de 3 minderjarigen en jongvolwassenen binnen 2 jaar (Van der Laan, Beerthuizen & Boot, 2021). Ook voor de jongeren zelf leidt antisociaal en agressief gedrag tot problemen: zonder ingrijpen is er een hoog risico op

⁴ Bron: www.criminaliteitinbeeld.nl

verergering van het gedrag (en daarmee op ernstige strafbare feiten) alsook op andere problemen, zoals problematisch middelengebruik, risicovol seksueel gedrag, voortijdig schoolverlaten, relatieproblemen en werkloosheid (Moffitt, Caspi, Harrington & Milne, 2002; Timmermans, 2008; Van der Laan & Beerthuizen, 2018).

Oorzaken

Het competentiemodel (Slot & Spanjaard, 2009) laat zien hoe risicofactoren en beschermende factoren de handel en wandel van jongeren bepalen. ‘Competentie’ is het beheersen van en aanwenden van voldoende praktische, sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden om relevante (ontwikkelings)taken op een adequate manier uit te voeren (Slot, 1988). De cultuur en de tijd waarin de jongere leeft, bepalen voor een belangrijk deel de invulling van ‘adequaat functioneren’. Met adequaat gedrag worden handelingen, gedachten en emoties bedoeld die bijdragen tot een goed functioneren en een verdere ontwikkeling van de jongere. Het idee hierachter is, dat de jongere zich gezond ontwikkelt en daarbij zichzelf en anderen geen schade berokkent. Voor elke leeftijdsfase gelden andere specifieke ontwikkelingstaken. Voor adolescenten worden bijvoorbeeld de volgende ontwikkelingstaken onderscheiden (Slot & Van Aken, 2019; Slot & Spanjaard, 2016):

1. Vorm geven aan veranderende relaties binnen het gezin
2. Participeren in onderwijs en werk
3. Invullen van vrije tijd
4. Opbouwen en onderhouden van sociale contacten en vriendschappen
5. Omgaan met autoriteiten en instanties
6. Vorm geven aan intimiteit en seksualiteit
7. Zorgdragen voor gezondheid en uiterlijk
8. Creëren en onderhouden van een eigen woon- en leefsituatie

Om deze ontwikkelingstaken en de daarbij behorende taken te kunnen uitvoeren, heeft een jongere de juiste vaardigheden nodig. Wanneer een jongere deze vaardigheden niet of onvoldoende kan inzetten, spreekt men van vaardigheidstekorten. Bij Tools4U jongeren hebben vaardigheidstekorten geleid tot het plegen van delicten.

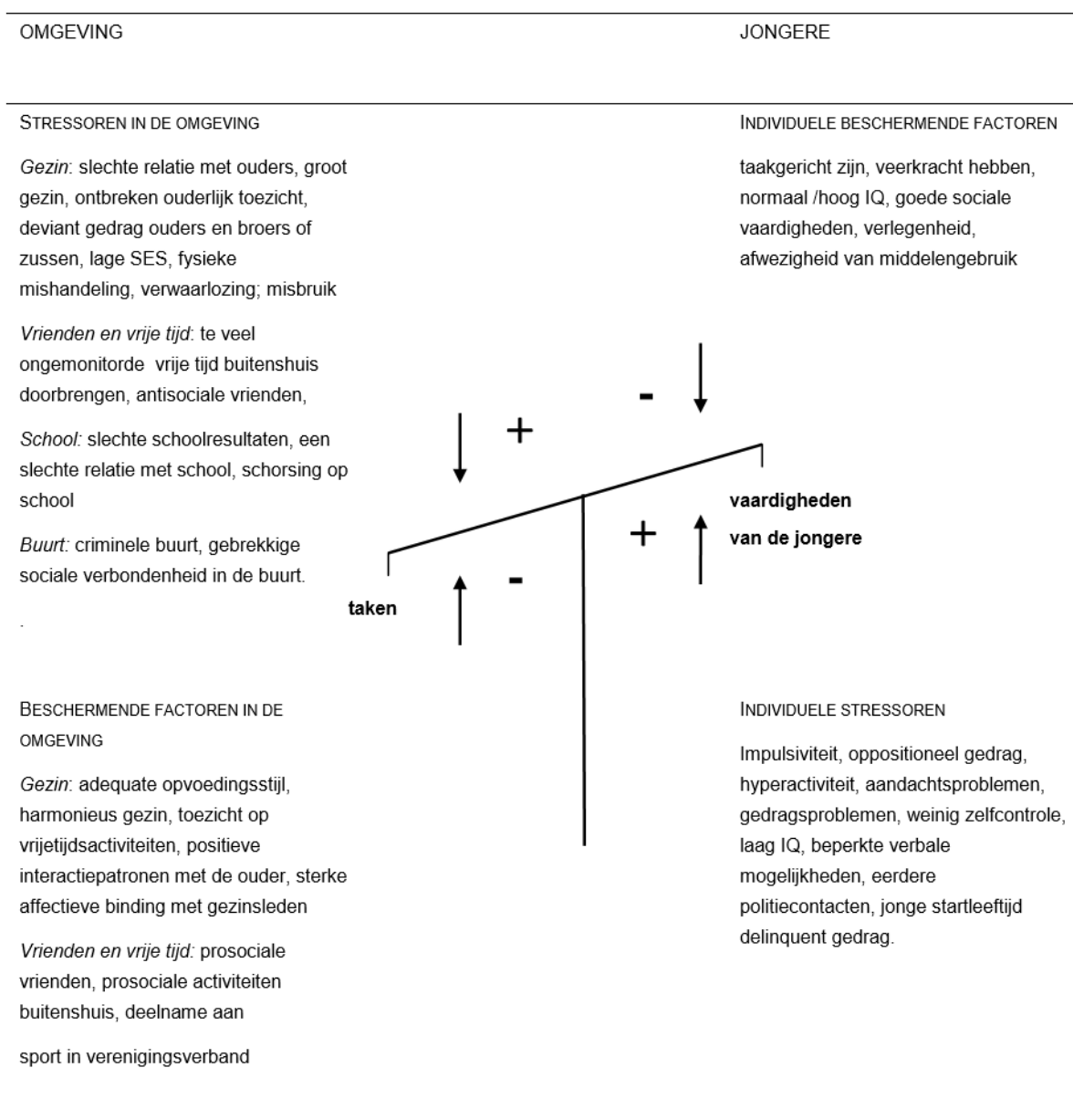
Cognitieve en sociale vaardigheidstekorten komen bij delinquenten als volgt tot uiting (Ross et al., 1988):

- Impulsiviteit en gebrek aan zelfbeheersing: handelen zonder eerst na te denken, waarmee een escalerende keten van gebeurtenissen kan starten;
- Gebrekkige (sociale) probleemoplossingsvaardigheden: niet in staat zijn in te zien dat problemen zich ontwikkelen, geen oplossingen kunnen bedenken, niet in staat zijn om mogelijke oplossingen te vertalen in te nemen stappen;
- Gebrek aan sociaal perspectief: niet invoelend zijn, sociale situaties verkeerd interpreteren, niet bewust zijn van gevoelens van anderen en geen onderscheid maken tussen eigen en andermans behoeften;
- Gebrek aan kritisch redeneren: schuld buiten zichzelf leggen, niet inzien welk gedrag tot problemen leidt (resultierend in oppervlakkige, bekrompen, starre en irreële denkwijzen).

Het competentiemodel geeft een schematisch overzicht van de taken en vaardigheden en laat zien dat de balans tussen de taken en vaardigheden naar twee kanten kan bewegen. De balans (zie figuur hier onder) kan positief beïnvloed worden door beschermende factoren en kan negatief beïnvloed worden door belemmerende factoren (of stressoren). Stressoren in de omgeving zijn kenmerken van de omgeving of omstandigheden die de taken verzwaren. Deze zijn in het model linksboven te vinden. Individuele stressoren zijn kenmerken van de jongere die het lastig maken om vaardigheden te leren en te gebruiken. Deze staan rechtsonder in het model. Of en in welke mate iets een stressor is, verschilt per persoon en per situatie. Beschermende omgevingsfactoren zijn kenmerken van de omgeving en omstandigheden die taken verlichten, deze staan linksonder in het model. Individuele beschermende factoren - kenmerken van de jongeren die het leren en gebruiken van vaardigheden makkelijker maken.

Uit vele onderzoeken is bekend dat bij de ontwikkeling van delinquent gedrag zowel individuele factoren, gezinsfactoren als omgevingsfactoren een rol spelen (zie bijvoorbeeld: Loeber, Farrington, Stouthamer-Loeber & White, 2008; Scholte & Doreleijers, 2001; Van der Laan & Blom, 2006; Van der Laan et al., 2009; Wong et al., 2010; Van Hoorn, 2017). Antisociaal gedrag wordt door Loeber, Slot en Loeber-Stouthamer

(2006) verklaard vanuit de unieke samenstelling van risico- en beschermende factoren in het individu, het gezin, vrienden, de buurt en de school verschillende domeinen van het dagelijkse leven (ecologisch ontwikkelingsmodel). Het antisociale gedrag ontstaat doordat risicofactoren in verschillende domeinen elkaar versterken (zie ook Van der Laan et al., 2009), zonder dat er voldoende beschermende factoren zijn om deze negatieve spiraal te doorbreken. Bij de factoren die protectief werken, wordt onderscheid gemaakt tussen beschermende factoren die de ontwikkeling positief beïnvloeden (promotieve factoren) en factoren die de schadelijke effecten van een risicofactor kunnen verminderen of dempen (protectieve factoren). Het gaat om factoren zoals prosociale contacten op school en in de buurt, een positieve ouder-kind relatie, goede sociale vaardigheden en succes op school (zie bijvoorbeeld Herrenkohl, Lee & Hawkins, 2012). Het is de combinatie van risicofactoren en beschermende factoren die uiteindelijk de ontwikkelingsuitkomst bepaalt. Hierbij geldt een zogenaamde dose-response relatie: hoe meer risicofactoren en hoe minder beschermende factoren, des te hoger het risico op persistentie van het delinquent gedrag (Loeber, Slot & Loeber-Stouthamer, 2008).

Figuur 2: Beschermende factoren en stressoren die een rol spelen bij de ontwikkeling van delinquent gedrag. (Loeber & Farrington, 1998, Van der Laan & Blom, 2006; Loeber et al. (Ed.), 2008; Van der Laan et al., 2009; Wong et al., 2010).

Aan te pakken factoren

Statische (onveranderlijke) factoren, zoals sekse en leeftijd, kunnen niet worden beïnvloed. Sommige

factoren zijn wel veranderbaar, dit worden dynamische (beïnvloedbare) factoren genoemd. Dynamische risicofactoren die specifiek verband houden met het ontstaan en voortbestaan van crimineel gedrag, worden criminogene factoren genoemd. Tools4U heeft als doel de invloed van criminogene factoren te verminderen door jongeren doelgericht prosociale vaardigheden aan te leren.

Het leren van vaardigheden leidt tot gedragsverandering: een jongere zal – door de toepassing van geleerde vaardigheden – zich in bepaalde situaties anders gedragen (subdoel 1: verminderen van de cognitieve en sociale vaardigheidstekorten). Als het aanleren van vaardigheden niet leidt tot het kunnen volbrengen van een taak, kan ook worden gekeken hoe de taak verlicht kan worden. Door de taak makkelijker te maken, is de kans op een succeservaring bij de jongere groter. Competentievergroting kan ten slotte ook worden gerealiseerd door versterking van beschermende factoren (subdoel 2: versterking van beschermende factoren), bijvoorbeeld door activering van de ondersteuning van bepaalde personen uit het sociale netwerk (subdoel 3: versterking van monitoring door ouders of verzorgers). Het competentiemodel kan worden gebruikt als kapstok om zicht te krijgen op de specifieke stressoren en beschermende factoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van delinquent gedrag.

Verantwoording

Subdoel 1 en 2: Vermindering van cognitieve en sociale vaardigheidstekorten en versterking van beschermende factoren.

De Tools4U- trainer gebruikt het competentiemodel om het functioneren van de jongere te analyseren en vervolgens doelen te stellen. Hierbij gaat het om vragen als: Wat is er aan de hand met deze jongere? Wat zou er moeten veranderen om ervoor te zorgen dat deze jongere geen delict meer pleegt? Deze competentieanalyse maakt zichtbaar door welke invloeden de balans uit evenwicht is geraakt. Daarbij worden de risicofactoren en de beschermende factoren in de omgeving en het individu in kaart gebracht. Zo wordt zichtbaar op welke punten de trainer kan ingrijpen om de competentie van de jongere te vergroten. Competentievergroting kan door:

- Een jongere nieuwe vaardigheden te leren en bestaande vaardigheden te versterken.
- Taken te verlichten, dan wel te verrijken.
- De invloed van risicofactoren in de jongere en zijn omgeving weg te nemen of te beperken.
- Beschermende factoren in de jongere en zijn omgeving te activeren en beter te benutten.

Doorgaans zal de trainer ernaar streven om op meerdere punten tegelijk in te grijpen, omdat verandering op het ene punt verandering op een ander punt vergemakkelijkt. Het speerpunt van de Tools4U training ligt echter op het leren van nieuwe vaardigheden en het versterken van bestaande vaardigheden. De trainer zal bepalen welke reeds aanwezige vaardigheden versterkt kunnen worden en welke nieuwe vaardigheden de jongere nodig heeft om recidive te voorkomen. De trainer zal eerst goed onderzoeken onder welke omstandigheden de jongere de vaardigheid het meest nodig heeft. Vervolgens wordt de vaardigheid stap voor stap geoefend. Als de jongere tijdens de training laat zien dat hij een vaardigheid op het juiste moment en op een goede manier kan inzetten, dan krijgt hij de opdracht om de vaardigheid te gebruiken in zijn dagelijkse leven. In veel gevallen wordt dezelfde vaardigheid in verschillende situaties geoefend, en dus ook verschillende keren als huiswerkopdracht meegegeven. Op deze manier worden de vaardigheden gegeneraliseerd naar het dagelijkse leven en gestabiliseerd door ze regelmatig te herhalen.

Uit verschillende studies (Lipsey, 1995; 2009; Lipsey, Landberger & Wilson, 2007; Beenakkers, 2001; Bartels et al., 2001; Van der Laan, 2004) blijkt dat programma's die aandacht besteden aan sociale en cognitieve vaardigheden leiden tot gedragsverandering en vermindering van recidive. Volgens Prins (1995) is de effectiviteit van vaardigheidstrainingen vervolgens te bepalen aan de hand van (1) de mate waarin de deelnemers de beoogde vaardigheden leren; (2) de generalisatie van het geleerde naar de dagelijkse omgeving; (3) de stabiliteit over langere tijd; en (4) de bijdrage van de geleerde vaardigheden aan een betere prestatie op sociaal relevante taken als: vrienden krijgen, waardering door de leerkracht, minder plagen en vermindering van politiecontacten. Het is dus cruciaal, dat jongeren zowel vaardigheden aanleren als deze leren toepassen om de kans op herhaling van het delict te voorkomen. Het gaat dan met name om vaardigheden waarmee de jongere risicosituaties op een prosociale wijze leert oplossen, zodat de kans vermindert dat hij/zij in de toekomst opnieuw delicten pleegt. Onderzoek laat zien dat deze aanpak effectief is. Zo blijkt uit verschillende studies naar de effectiviteit van programma's voor jongeren met antisociaal gedrag (bijvoorbeeld Moffitt, 1993; Kazdin, 1997; Henggeler et al., 1998; Loeber et al., 1999; Aguilar et al.,

2000) dat jongeren met een verhoogde kans op een verdere delinquente ontwikkeling beter terechtkomen en minder recidiveren als ze:

- Leren keuzes te maken en te plannen
- Leren nadenken over voor- en nadelen;
- Leren eerst na te denken voordat je iets gaat doen;
- Omgaan met vrienden die niet delinquent zijn (jongeren die naar school gaan of werken en passende vrijetijdsbesteding hebben);
- Een partner vinden die niet delinquent is;
- Een dagbesteding (school of werk) en passende vrijetijdsbesteding hebben;
- Goed contact met hun ouders of familie hebben of dit contact verbeteren.

Subdoel 3: Versterking van monitoring door ouders of verzorgers en probleemoplossende vaardigheden van ouders of verzorgers en jongere.

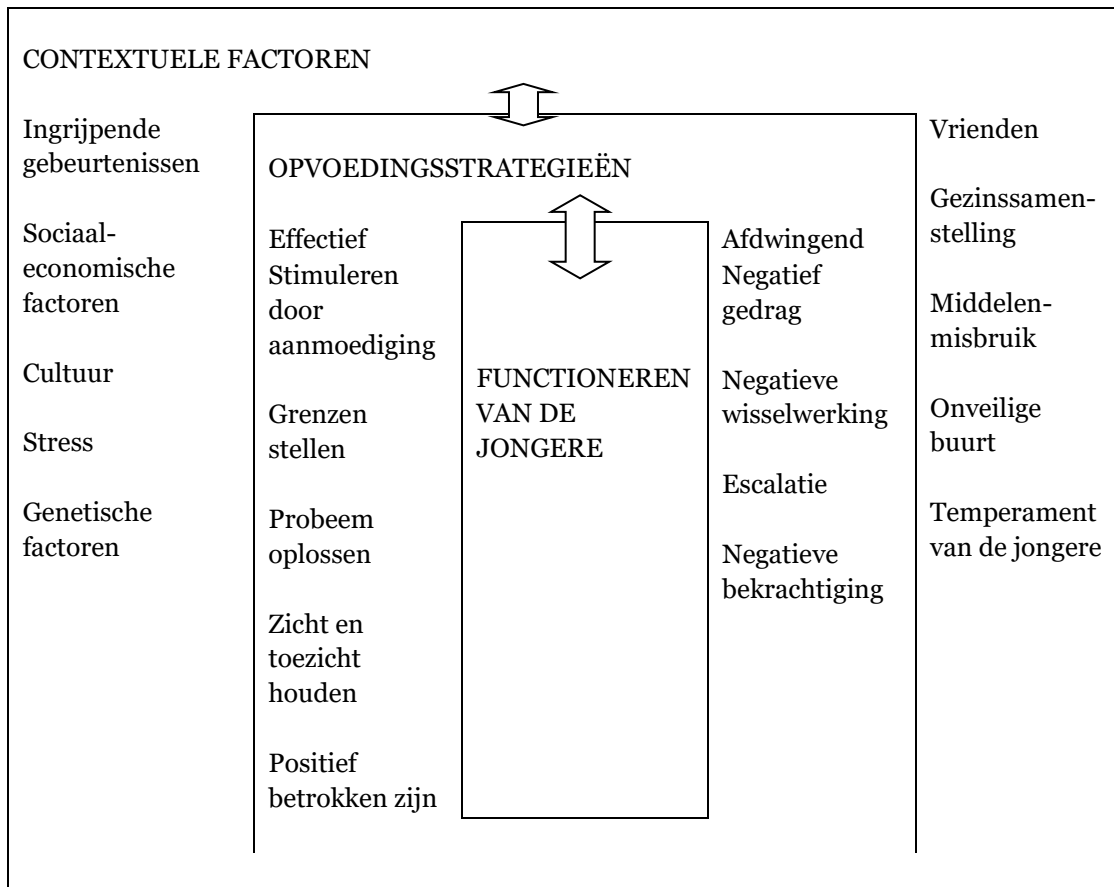
In Tools4U met Ouders (het ouderdeel) wordt aandacht besteed aan opvoedingsvaardigheden voor met name monitoring en probleemoplossen. Ouders of verzorgers krijgen ondersteuning in het toepassen van effectieve opvoedstrategieën om weer met hun kind in gesprek te komen. Door als ouder of verzorger en kind wederzijdse verwachtingen en vragen uit te spreken, kan worden gewerkt aan regels die beide partijen onderschrijven. Zo kunnen ouders of verzorgers consequent zicht houden op wat hun kind doet, zonder als een politieagent achter hun kind aan te lopen. Want juist het toezicht houden en disciplineren zijn opvoedvaardigheden die in de puberteit om een nieuwe invulling vragen. Waar ouders of verzorgers van jonge kinderen zelf het gewenste gedrag voor hun kind kunnen formuleren en beïnvloeden, is het van belang dat ouders of verzorgers van adolescenten hun zoon/dochter steeds meer als ‘partij’ met een eigen inbreng leren zien. Dit vraagt van ouders of verzorgers nieuwe vaardigheden zoals ‘onderhandelen’, ‘afspraken maken’, ‘de mening van het kind serieus nemen’ en ‘motiveren’. De opvoedstijl die hierbij aansluit is de zogenaamde ‘autoritatieve’ opvoedingsstijl (zie bijvoorbeeld: Angenent, 1996). Ondersteuning is in dit geval gericht op het aanleren en toepassen van deze opvoedvaardigheden. Zodoende kunnen ouders of verzorgers op een leeftijdsadequate manier hun kind monitoren, probleemoplossen en begrenzen en zodoende bijdragen aan een positieve ontwikkeling.

Gezinsfactoren spelen een belangrijke rol in de jeugdige ontwikkeling. Zo is bekend dat negatieve gezinsfactoren (zoals geringe opvoedingsvaardigheden bij de ouders, psychopathologie en delinquentie in het gezin) de kans op delinquentie bij het kind vergroten, terwijl betrokkenheid van de ouders en een positief stimulerend gezinsklimaat de competentie van het kind juist kan vergroten (Dishion et al., 1992; DeGarmo et al., 2004). Ontwikkelingspsychologisch onderzoek heeft aangetoond dat met name een negatieve en afdwingende autoritaire opvoeding in de kindertijd een belangrijke voorspeller is van negatieve aanpassing van kinderen aan hun sociale omgeving: antisociaal en delinquent gedrag, gedragsproblemen, slechte schoolprestaties, omgang met deviante leeftijdsgenoten en depressie (Patterson et al., 2002; Van der Laan & Blom, 2006). Omgekeerd geldt dit ook: positieve opvoedingsstrategieën hebben een positieve invloed op sociale aanpassing van het kind aan zijn omgeving (Dishion et al., 1992; Forgatch & DeGarmo, 2002; DeGarmo et al., 2004).

Het sociale interactie model (Social Interaction Learning Model - Patterson, 2005) laat zien hoe de ontwikkeling van een kind beïnvloed wordt door de opvoeding en omgekeerd, en hoe omgevingsfactoren (zoals stress, sociaal economische factoren, invloeden vanuit de buurt) direct invloed hebben op de opvoeding. Daarmee hebben deze omgevingsfactoren ook een indirecte invloed op de ontwikkeling van een kind. Het model laat zien dat ouders een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het voorkomen van recidive door hun kind. Door actief invloed uit te oefenen op risicofactoren in de omgeving van hun kind, kunnen ze ervoor zorgen dat deze factoren een minder belangrijke rol spelen. Met andere woorden: door duidelijke afspraken met hun kind te maken over de vrijetijdsbesteding en zicht te houden op hun kind, door samen problemen op te lossen en op een positieve manier betrokken te zijn bij hun kind kunnen ouders bijdragen aan een gezonde ontwikkeling van hun kind. Met name bij de jongere adolescenten (tot 15 jaar) is de invloed van ouders aanzienlijk. Bij deze groep kunnen ouders dus profiteren van effectieve opvoedstrategieën om invloed uit te oefenen op de sociale omgeving van hun kind. De opvoedingsstrategieën die volgens het model het meest bijdragen aan een positieve opvoeding zijn (Patterson, 2005):

- Het kind stimuleren door aanmoedigingen

- Effectief grenzen stellen
- Effectief problemen oplossen
- Zicht en toezicht houden op het kind
- Positief bij het kind betrokken zijn

Figuur 6: De sociale interactie leertheorie in de gezinscontext (Patterson, 2005)

Theoretische basis voor de ingezette technieken en werkvormen: leertheorieën, sociale informatieverwerkingstheorie en (cognitief-)gedragstherapeutische technieken

De basis van de manier waarop binnen Tools4U aan gedragsverandering wordt gewerkt, wordt gevormd door de leertheorieën. De leertheorieën geven inzicht in hoe gedrag van jongeren tot stand is gekomen, hoe dit gedrag kan worden beïnvloed en hoe nieuw gedrag kan worden aangeleerd.

Operante leertheorie (Skinner, 1953): Gedrag zal vaker worden ingezet als dit de jongere iets oplevert. Het delinquente gedrag heeft de jongere is versterkt doordat het hem iets heeft opgeleverd (aandacht, aanzien, iets moeilijks/vervelends kunnen vermijden). In de training wordt prosociaal gedrag aangeleerd of versterkt door de positieve gevolgen ervan te onderzoeken, laten ervaren en benadrukken. In de discriminatietraining wordt specifiek gekeken naar de situatie: in welke situatie is het positieve gevolg van het gedrag te verwachten? Het veelvuldig complimenteren van de jongere op gewenst gedrag – bijvoorbeeld huiswerk maken, inbreng eigen voorbeelden, oefenen – heeft eveneens dit als theoretische basis.

Sociale leertheorie (Bandura, 1973): Gedrag wordt overgenomen van anderen; een jongere ziet wat het gedrag een ander oplevert en doet het gedrag na, met de verwachting dat het ook voor hem een positief gevolg heeft. In de training wordt hiervan gebruik gemaakt door te werken met positieve rolmodellen. Ook het model staan in gewenst gedrag door de trainer, zowel tijdens de gehele training als bij concrete oefeningen is gebaseerd op deze theorie. De focus is geheel op het gewenste gedrag en de opbrengsten daarvan.

Zelfmanagementtheorie (Kanfer, 1975): Jongeren sturen zichzelf door eigen gedrag te observeren, evalueren en bekrachtigen of afzwakken. Zelfmanagement wordt aangeleerd als onderdeel van de getrainde

sociale en cognitieve vaardigheden. Daarnaast wordt het principe toegepast bij iedere keer dat gedrag wordt geoefend en nabesproken: de jongere reflecteert aan de hand van concrete stappen op zijn eigen handelen en verbetert zo zichzelf. Ook past de trainer dit principe toe wanneer hij de jongere in een concrete situatie uitnodigt om denkfouten bij zichzelf te ontdekken en corrigeren.

Op basis van de leertheorieën wordt binnen Tools4U gebruik gemaakt van verschillende cognitief gedragstherapeutische technieken die hun waarde en effectiviteit bij deze doelgroep hebben getoond in diverse onderzoeken (bijvoorbeeld Foolen, Ince, De Baat & Daamen, 2013; Garland, Hawley, Brookman-Fraze & Hurlburt, 2008; Lipsey, 2009; Lipsey, Landberger & Wilson, 2007): modeling van gewenst gedrag, oefenen van gewenst gedrag m.b.v. rollenspel, performance feedback (met vooral positieve bekrachtiging) en shaping (herhaald oefenen en verder aanscherpen), discriminatietraining (afstemmen van gedrag op gevolgen in specifieke situatie) en transfertraining (huiswerk: oefenen van vaardigheden in dagelijks leven).

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

Bereik: In de afgelopen jaren krijgen jaarlijks zo'n 250 jongeren een Tools4U training opgelegd, op advies van de Raad van de Kinderbescherming: 299 in 2019, 264 in 2020 en 243 in 2021⁵. Dit is ongeveer 20% van de jongeren waarbij Tools4U als een van de mogelijke interventies naar komt vanuit het LIJ.

Hieronder zijn gegevens opgenomen over de uitvoering van Tools4U. Deze zijn afkomstig uit vier verschillende onderzoeken. Het eerste betreft een pilotonderzoek naar de haalbaarheid van de opzet van Tools4U zoals beschreven in dit werkblad, met 12 bijeenkomsten van 75 minuten i.p.v. 8 bijeenkomsten van 90 minuten. Het tweede onderzoek betreft een procesevaluatie van de uitvoering in de praktijk in de afgelopen jaren (2019-2022). Onderzoek 3 en 4 beschrijven de uitvoering van Tools4U langer geleden (2009 en 2011).

1. Haalbaarheidsonderzoek naar Tools4U in 12 bijeenkomsten van 75 minuten

a. Publicatie

Albrecht, G. & Berends, I. (2023). *Haalbaarheidsonderzoek Tools4U in 12 keer 75 minuten. Succes groeit in kleine stappen*. Duivendrecht: PI Research.

b. Opzet

Multiple case study waarin 6 jongeren en hun trainers werden gevolgd tijdens de uitvoering van Tools4U in een nieuwe opzet: 12 bijeenkomsten van 75 minuten. Doel van dit pilotonderzoek was om na te gaan of met deze aanpassing in de opzet, waarbij het aantal bijeenkomsten wordt uitgebreid en de bijeenkomsten ingekort, het lukt om meer gedragsoefeningen te doen per training. Ook is nagegaan of er aanwijzingen zijn dat de opzet het risico verhoogt op afgebroken trainingen. Via interviews en dossieranalyse zijn zowel kwantitatieve als kwalitatieve data verzameld.

c. Uitkomsten

Uit de 6 trainingen komt het beeld naar voren dat de aanpassing van Tools4U naar 12 bijeenkomsten van 75 minuten een praktisch haalbare opzet is, waarmee de toename in dosering van effectieve technieken voor gedragsverandering die beoogd wordt, daadwerkelijk kan worden gerealiseerd. Het lukt de trainers goed om 12 bijeenkomsten in te vullen. Het geeft hen de mogelijkheid om belangrijke onderwerpen in meerdere bijeenkomsten te behandelen en herhaald te oefenen. Jongeren vinden 12 bijeenkomsten goed te doen, hoewel een deel de voorkeur geeft aan een kortere training. Bijeenkomsten van 75 minuten zijn goed in te vullen. Ze verlopen vlot en de jongeren hebben niet het gevoel dat ze pauze nodig hebben. De trainers komen in bijeenkomsten van 75 minuten goed tot gedragsoefeningen. Hierdoor neemt het aantal gedragsoefeningen in totaal toe. Kijkend naar het aantal gedragsoefeningen in de 6 trainingen lijkt het erop dat de aanpassing leidt tot een verdubbeling van het aantal oefeningen. In trainingen met 12 bijeenkomsten lijkt er nog steeds weinig *no show* op te treden. Er waren geen aanwijzingen dat jongeren richting het einde van de training meer moeite hadden om te komen. Het risico op meer afgebroken trainingen lijkt daarmee, op basis van deze pilot, beperkt. Wanneer een jongere veel sociaal wenselijk gedrag of weerstand laat zien of ander gedrag dat een trainer triggert (zoals liegen, vermijden, uitstelgedrag of denkfouten), dan vraagt een langere training meer energie van de trainer om toch hoopvol te blijven en methodisch te blijven handelen. Tegelijkertijd geeft een langere training de trainer meer tijd om de jongere te verleiden toch met zijn vaardigheidstekorten aan de slag te gaan. Deze pilot geeft aanwijzingen dat dit succesvol kan zijn. De trainers zij denken dat de aanpassing naar 12 bijeenkomsten van 75 minuten voor de meeste jongeren die een Tools4U training krijgen opgelegd zal leiden tot meer gedragsverandering.

2. Procesevaluatie huidige uitvoering (2019-2022)

a. Publicatie

⁵ De terugloop die in deze jaren is te zien, wordt toegeschreven aan stagnaties in de keten als gevolg van de coronapandemie.

Berends, I. (2022). *Tools4U in werking. Een praktijkonderzoek naar de uitvoering en resultaten van Tools4U*. Duivendrecht: PI Research.

b.Opzet

De afgelopen jaren heeft het Kenniscentrum Tools4U, ondergebracht bij PI Research, de uitvoering van de training gevolgd door middel van praktijkonderzoek om de doeltreffendheid van Tools4U nader te onderzoeken. Berends beschrijft de doelgroep die tussen oktober 2020 en februari 2022 een Tools4U training volgde, kenmerken van een deel van deze trainingen en de mate waarin het kwaliteitssysteem van Tools4U is uitgevoerd zoals beschreven.

c.Uitkomsten

Van 183 jongeren die tussen oktober 2020 en februari 2022 een Tools4U training hebben gevolgd, zijn gegevens beschikbaar. Zij zijn allen geselecteerd op basis van het LIJ, op advies van de Raad voor de Kinderbescherming. Van 146 jongeren is het geslacht bekend, te weten 130 jongens (91%) en 16 meisjes (9%). De gemiddelde leeftijd van jongeren bij start van het Tools4U-traject is 16 jaar en 8 maanden (sd = 1 jaar en 7 maanden). Zoals gemeten met de Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden, geeft slechts een kwart van de jongeren bij start een vaardigheidstekort aan. Hun ouders rapporteren iets vaker een vaardigheidstekort, bij ongeveer een derde van de jongeren. Het gaat dan met name om vaardigheidstekorten op het gebied van zelfsturing.

In het zuiden van het land zijn tussen oktober 2021 en februari 2022 51 Tools4U trainingen uitgevoerd. Het merendeel van de trainingen betrof de reguliere variant zonder ouderdeel (68%). De trainingen werden bijna allemaal volledig doorlopen en succesvol afgerond (96%). Kijkend naar de reguliere variant, dan is het aantal keer dat de jongere niet naar de bijeenkomst is gekomen, zeer beperkt (8 van de 280 bijeenkomsten; 3%). Kijkend naar alle 183 trainingen tussen oktober 2020 en februari 2022, dan blijkt een deel van de trainingen korter te duren dan verwacht mag worden op basis van 1 keer in de week trainen. Een langere duur hangt samen met een grotere verandering in vaardigheidsniveau van de jongere.

Tussen 2019 en 2022 wordt Tools4U jaarlijks uitgevoerd door ongeveer 40 trainers. Deze zijn allen in opleiding tot Tools4U trainer of hebben reeds een geldige licentie om Tools4U te mogen uitvoeren. O.a. als gevolg van de 4-jaarlijkse cyclus van aanbesteding van de uitvoering van Tools4U door de Raad voor de Kinderbescherming is er een aanzienlijk verloop in trainers met een geldige licentie tussen 2019 en 2022. Trainers ontvangen jaarlijks supervisie, bijscholing en een beoordeling door opleiders van het Kenniscentrum Tools4U, onder gebracht bij PI Research. Tussen 2019 en 2021 werd vrijwel volledig voldaan aan de supervisieverplichting en volledig aan de bijscholingsverplichting. Voor 2019 en 2020 werd volledig voldaan aan de beoordelingsverplichting. Bij 2 à 3 trainers per jaar was de uitvoering zoals bedoeld niet voldoende op overlegde beelden en ontving de trainer een 'geslaagd met aanwijzingen'. Tussen 2019 en 2022 zijn 2 trainers hun licentie definitief verloren. Daarnaast waren er enkele trainers die gedurende het herkansingstraject zelf hebben besloten te stoppen met het uitvoeren van Tools4U.

Het kwaliteitssysteem wordt in de praktijk dus ook daadwerkelijk uitgevoerd en lijkt te zorgen voor uitvoering zoals bedoeld. De duur van de trajecten is een punt van aandacht, zeker omdat een langere duur in weken samen lijkt te hangen met een grotere verandering in vaardigheidsniveau.

3.Procesevaluatie uitvoering in periode 2011-2012

a.Publicatie

Stouwe, T. van der, Asscher, J.J. & Stams, G.J.J.M. (2013). *Doeltreffendheid Tools4U. Onderzoek naar de doelgroep, uitvoering en doeltreffendheid van de leerstraf*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

b.Opzet

De centrale vraagstelling van het doeltreffendheidsonderzoek luidde: Wat is de doeltreffendheid van de interventie Tools4U? Wordt de juiste doelgroep bereikt? Wordt het programma uitgevoerd zoals bedoeld? Laten de deelnemers de verwachte ontwikkelingen op programmadoelen zien? Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van verschillende methoden van gegevensverzameling: dossieranalyse en vragenlijsten. Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen:

dossieranalyse bij de Raad voor de Kinderbescherming en een voor- en nameting aan de hand van vragenlijsten bij 115 nieuw gestarte Tools4U trainingen. In totaal zijn de dossiers onderzocht van 115 jongeren die in de periode van mei 2011 tot mei 2012 zijn gestart met een Tools4U training. De jongeren en hun trainers hebben zowel bij aanvang als na afsluiting van de Tools4U training een aantal vragenlijsten ingevuld. In geval van het ouderdeel zijn ook bij de ouders na afloop van de training enkele vragenlijsten afgenomen. Tot slot zijn ook het trainingsplan en de eindrapportage van de training verzameld.

c.Uitkomsten

Geconcludeerd kan worden dat Tools4U grotendeels de juiste doelgroep bereikt. Daarbij kan gesteld worden dat indicatie en selectie voor Tools4U nog verbeterd kan worden, indicering met het LIJ kan helpen om de juiste doelgroep te selecteren. Er wordt nog onvoldoende gebruik gemaakt van gestandaardiseerde selectie-instrumenten, waardoor jongeren met een te laag recidiverisico en jongeren die geen delict gepleegd hebben (spijbelaars) toch Tools4U opgelegd krijgen. Ook is er bij een deel van de jongeren sprake van contra-indicaties, meestal de aanwezigheid van ADHD, waardoor zij mogelijk onterecht geïncludeerd zijn. Ouders van jongeren die een Tools4U met Ouders volgden wijken in vaardigheidstekorten niet af van ouders van jongeren met alleen Tools4U. Wellicht kan betere indicatie en selectie ook daar verandering in brengen. Het merendeel van de jongeren dat Tools4U krijgt, voldoet echter aan de indicatiecriteria van de interventie. Bovendien blijkt er weinig sprake te zijn van onterechte exclusie; de jongeren voldoen over het algemeen aan de doelgroepkenmerken en ook zijn er geen aanwijzingen voor selectieve uitval.

In antwoord op de vraag of de training uitgevoerd wordt zoals omschreven in de handleiding, kan gesteld worden dat er op bijna alle onderdelen sprake is van voldoende - of zelfs ruim voldoende - programma-integriteit naar de 60% norm van Durlak en Dupre (2008). Alle technieken uit de Top 10 worden voldoende uitgevoerd en ook aan verschillende randvoorwaarden en basiskenmerken van de training wordt in voldoende mate voldaan. Ouderbetrokkenheid blijft – net zoals in de procesevaluatie van 2009 (Bosma et al., 2011) – kwetsbaar en is kennelijk ook moeilijk te beïnvloeden. Hoewel de aanwezigheid van de ouders nog voldoende is voor programma-integriteit, blijft dit toch achter bij de rest. Alleen ten aanzien van de supervisievereisten laat de programma-integriteit nog te wensen over: trainers krijgen niet zoals voorgeschreven bij elke training feedback op de trainingsrapportages.

4. Procesevaluatie 2009

a.Publicatie

Bosma, A.Q., Asscher, J.J., Laan, P.H. van der & Stams, G.J.J.M. (2011). *Procesevaluatie Tools4U*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

b.Opzet

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidde: Wordt de interventie Tools4U uitgevoerd zoals beschreven in de programmahandleidingen? Het accent van het onderzoek lag op de zogenoemde programma-integriteit. Daarnaast is ook aandacht besteed aan het behoeftebeginsel en het responsiviteitsbeginsel. Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van verschillende methoden van dataverzameling: vragenlijsten, dossieranalyse, observatie en interviews. Om de uitvoering van Tools4U in kaart te brengen zijn 110 in 2009 uitgevoerde trainingen nader bestudeerd. Om te bepalen in hoeverre de trainingen zijn uitgevoerd volgens het in de handleiding beschreven format is tevens een aantal trainingen geobserveerd. Aan zes aanbieders is gevraagd om twee video-opnames aan te leveren, van steeds drie trainingsbijeenkomsten. Ten slotte zijn er semi-gestandaardiseerde interviews gehouden. Voor het vaststellen van programma-integriteit en treatment adherence is bij elk van de zes aanbieders een supervisor geïnterviewd.

c.Uitkomsten

Vanwege implementatie en aanloopperikelen verliep de toepassing en uitvoering van Tools4U niet zoals gepland. Het aantal opgelegde Tools4U trainingen bleef achter bij de verwachtingen. De reden hiervoor is niet helemaal duidelijk, wellicht waren verwachtingen te hoog maar selectie, indicatie en advies speelden daarbij ook een rol. Dat gebeurde niet op gestandaardiseerde wijze en voorgeschreven instrumenten werden niet of nauwelijks gehanteerd. Er leek bovendien onduidelijkheid en soms ook onvrede te bestaan over inclusie- en exclusiecriteria voor Tools4U. Hierdoor werden mogelijk veel jongeren ten onrechte niet naar

Tools4U verwezen, maar zijn er ook jongeren wel naar Tools4U gestuurd waar een andere gedragsinterventie of wellicht een werkstraf meer in de rede had gelegen. De wijze van uitvoering van Tools4U liet verschillen zien en was in diverse opzichten zeer gevarieerd. Dat betrof zowel de deelnemers als ook de toegepaste technieken en hulpmiddelen en getrainde vaardigheden. Ook als het ging om wijze van supervisie en de grote verschillen in ervaring en kwaliteit van trainers bleek de programma-integriteit niet optimaal en week af van hetgeen in de handleiding Tools4U aan uitgangspunten en aanwijzingen is gegeven.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

Onderzoek 1

Algemene informatie

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd.
- Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant).
- Het onderzoek is uitgevoerd in de klinische praktijk.
- Er is een voormeting.
- Er is een nameting.
- Er is geen follow-up meting.

a.Publicatie

Berends, I. (2022). *Tools4U in werking. Een praktijkonderzoek naar de uitvoering en resultaten van Tools4U*. Duivendrecht: PI Research.

b.Opzet

Van 162 jongeren die in de periode oktober 2020 en februari 2022 een Tools4U training doorliepen, zijn een voor- en een nameting op psychosociaal functioneren met elkaar vergeleken. Voor 61 jongeren waren ook gegevens van de ouders beschikbaar. Psychosociaal functioneren is gemeten met de Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden.

c.Uitkomsten

Het totale vaardigheidsniveau van de jongeren is significant verbeterd na afloop van de Tools4U-training volgens zowel de jongeren als ouders (voor jongeren: $t(161) = -6,411$, $p < .001$; voor ouders: $t(60) = -4,277$, $p < .001$). Met name de intrapersonlijke vaardigheden zelfsturing en zelfbewustzijn zijn verbeterd vinden zij. Ook de interpersoonlijke vaardigheden, te weten relationele vaardigheden en affectieve vaardigheden, zijn toegenomen volgens jongeren. Ouders zien vooral een verbetering in de affectieve vaardigheden van de jongeren. De effect sizes van de verschillen zijn klein ($d = -.27$) tot middelgroot ($d = .58$). Hierbij moet opgemerkt worden dat een groot deel van zowel jongeren als ouders bij de start van de Tools4U-training aangeven dat de jongere geen vaardigheidstekorten heeft. Gezien het feit dat de jongeren de Tools4U-training opgelegd krijgen als leerstraf naar aanleiding van het plegen van een delict en dus niet zelf hebben gevraagd om deze training, is het de verwachting dat de inschatting van het vaardigheidsniveau bij start een overschatting is van het werkelijke vaardigheidsniveau. De bescheiden effect sizes zijn in lijn met deze verwachting.

Opvallende bevinding is dat jongeren die een Tools4U-training hebben doorlopen die langer heeft geduurd dan tien weken een grotere mate van vooruitgang rapporteren dan jongeren wiens training korter dan 10 weken duurde. Voor deze groep zijn is het verschil in totaalscore tussen de voor- en nameting groot ($d = -.83$).

Onderzoek 2

Algemene informatie

- Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd.
- Het onderzoek betreft de hier beschreven, Nederlandse interventie (en niet een andere, soortgelijke interventie of een buitenlandse versie of variant).
- Het onderzoek is uitgevoerd in de klinische praktijk.
- Er is een voormeting.

- Er is een nameting.
- Er is een follow-up meting van 1,5 jaar.

a.Publicaties

Stouwe, T. van der (2020). *From antisocial to prosocial? The effectiveness of sociale skills training for juvenile delinquents. Proefschrift*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Delen van het proefschrift zijn tevens gepubliceerd als:

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2016). Social skills training for juvenile delinquents: post-treatment changes. *Journal of Experimental Criminology*, 12, 515-536.

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2018). The influence of treatment motivation on outcomes of social skills training for juvenile delinquents. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62, 108-128.

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2018). Social skills training (SST) effects on social information processing skills in justice-involved adolescents: Affective empathy as predictor or moderator. *Children and Youth Services Review*, 90, 1-7.

Stouwe, T., van der, Asscher, J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2018). Follow-up of a social skills training (SST) for juvenile delinquents: effects on reoffending. *Journal of Experimental Criminology*, 15, 243-252.

b.Opzet

Het onderzoek bestond uit vier empirische deelstudies naar de effectiviteit van Tools4U, waarbij de op dat moment reguliere variant 8 wekelijkse sessies betrof van anderhalf uur. De eerste studie was een quasi-experimenteel onderzoek (d.w.z., met een *gematchte* controlegroep) naar de effecten van Tools4U op verschillende sociaal (cognitieve) vaardigheden direct na de training, waarbij de mogelijke modererende invloed van leeftijd, geslacht, etniciteit en recidiverisico onderzocht werd. De tweede en derde deelstudie richtten zich op het bepalen voor wie en onder welke condities Tools4U het meest effectief is, door de invloed van behandelmotivatie en affectieve empathie te bestuderen. De vierde studie richtte zich op het effect van Tools4U op recidive tot ongeveer anderhalf jaar na de training, waarbij wederom enkele modererende factoren getoetst werden.

In het quasi-experimentele onderzoek werden $n = 115$ jongeren die deelnamen aan Tools4U vergeleken met een controlegroep van $n = 108$ jongeren die *Treatment As Usual* (TAU, gebruikelijke behandeling, in de meeste gevallen een werkstraf, of een andere leerstraf) ontvingen. De controlegroep was samengesteld uit jongeren die het meest vergelijkbaar waren met de jongeren in de Tools4U behandelgroep op basis van *propensity score matching* van de totale controlegroep van $N = 354$ jongeren. Voor en direct na Tools4U of TAU werden vragenlijsten over sociaal(-cognitieve) vaardigheden afgenomen. Daarnaast werden vragenlijsten over opvoedvaardigheden afgenomen bij ouders voor en na de behandeling. Tot slot werden bijna anderhalf jaar na afloop van de training officiële recidivedata van het Ministerie van Justitie van de beide groepen vergeleken.

c.Uitkomsten

Direct na de training werden er significante positieve behandel-effecten gevonden voor impulsiviteit ($d = .31$), het toekennen van vijandige bedoelingen aan anderen ($d = .42$), egocentrische denkfouten ($d = .28$), en de denkfout uitgaan van het ergste ($d = .41$). Significante negatieve effecten werden gevonden voor competentiebeleving van sociale acceptatie ($d = -.28$) en gevoel van eigenwaarde ($d = -.30$). Geen significante effecten werden gevonden voor actief aanpakken en sociale steun zoeken, cognitieve empathie, anderen de schuld geven, goedpraten/verkeerd benoemen en positief opvoedgedrag en belonen door de ouders. Moderatoranalyses toonden aan dat jongere deelnemers in vergelijking met oudere deelnemers meer baat hadden bij Tools4U dan bij TAU in het verbeteren van hun gedragshouding. Daarnaast lieten alleen ouders van meisjes meer positief opvoedgedrag zien na Tools4U. Er werden geen andere moderatoreffecten gevonden voor leeftijd, geslacht, etniciteit en recidiverisico. Er werd geconcludeerd dat Tools4U kleine, veelbelovende effecten liet zien direct na de behandeling, die zouden kunnen leiden tot lange termijneffecten op recidive.

Vervolgens is meer specifiek gekeken naar de rol van behandelmotivatie als voorspeller en moderator van de effecten van Tools4U direct na de training. Behandelmotivatie modereerde alleen effecten op actief aanpakken van problemen. Dat wil zeggen: alleen jongeren met een matige motivatie waren in staat om hun problemen meer actief aan te pakken na Tools4U vergeleken met jongeren die TAU kregen, terwijl er geen verschil was voor jongeren met een hoge behandelmotivatie. Wel lieten jongeren met een relatief hoge behandelmotivatie na beide interventies, dus Tools4U en TAU, meer verbeteringen zien op sociale steun zoeken, cognitieve empathie, het toekennen van vijandige bedoelingen aan anderen en egocentrische denkfouten. Er werd dan ook geconcludeerd dat de effecten van Tools4U, wanneer afgezet tegen de controlegroep (TAU), grotendeels vergelijkbaar waren bij jongeren met verschillende niveaus van behandelmotivatie. Dit zou erop kunnen wijzen dat het Tools4U lukt om in de training adequaat aan te sluiten op de behandelmotivatie van de jongere, wat in overeenstemming is met het responsiviteitsprincipe van de Wat Werkt beginselen van effectieve justitiële interventies.

Kijkend naar de lange termijneffecten van Tools4U op recidive werden er geen significante behandel-effecten gevonden op het percentage recidivisten, het aantal nieuwe delicten en gewelddadige recidive na 6 maanden, 12 maanden en bijna anderhalf jaar na afloop van de training. Er werden geen modererende effecten gevonden voor demografische kenmerken, kenmerken van de delictgeschiedenis en vaardigheden waarin Tools4U effecten had laten zien direct na de training. Er werd geconcludeerd dat Tools4U niet effectiever is dan TAU in het voorkomen van recidive. Daarbij stellen Van der Stouwe et al. (2018) wel dat deze bevinding ook het gevolg kan zijn van het lage percentage recidivisten.

Van der Stouwe maakt enkele belangrijke kanttekeningen bij haar eigen onderzoek en de implicaties ervan (pp. 171-172): Gezien de preventieve aard van Tools4U en de kleine effecten van sociale vaardigheidstrainingen in het algemeen was het bij aanvang al onwaarschijnlijk dat de effecten van Tools4U matig of zelfs groot zouden zijn. Daarnaast is het de vraag of de criminogene factor (beperkingen in) sociale vaardigheden wel dynamisch (veranderbaar) en sterk genoeg is als primaire focus van een behandeling gericht op het verminderen van recidive, in plaats van beter empirisch onderbouwde criminogene risicofactoren, zoals antisociale attitudes en agressie. Tot slot is het mogelijk dat niet alle jongeren die Tools4U kregen ook daadwerkelijk beperkingen hadden in sociale vaardigheden die gerelateerd waren aan het delict. Er zijn echter amper goed-onderzochte effectieve behandelalternatieven en de vastgestelde behandelintegriteit van Tools4U biedt een goede basis van waaruit de effectiviteit van sociale vaardigheidstrainingen verbeterd kan worden.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Inhoudelijke werkzame elementen:

- Wensen van de jongere worden meegenomen in het trainingsplan.
- Doelen worden toegesneden op de jongere en situaties uit zijn dagelijkse leven staan centraal.
- Gericht op het versterken van vaardigheden ter voorkoming van recidive.
- Verminderen van de invloed van risicofactoren en vergroten van de invloed van protectieve factoren ter voorkoming van recidive.
- Concreet oefenen van vaardigheden waarbij jongere instructie krijgt, ziet hoe hij het kan aanpakken en vervolgens oefenen en hierover feedback ontvangt.
- Huiswerkopdrachten stimuleren de transfer naar de praktijk.
- Ouders (of belangrijke anderen) worden standaard betrokken bij de start en afsluiting van de training, en waar nodig om vaardigheden rondom monitoring en probleemoplossen te versterken.

Praktische werkzame elementen:

- Kortdurende interventie gericht op behoeften van de jongere.
- Uitgebreid kwaliteitssysteem om kwaliteit van de uitvoering te waarborgen.
- Nauwe samenwerking tussen Raad voor de Kinderbescherming, uitvoerende organisaties en opleider/ontwikkelaar om te kunnen aansluiten bij dagelijkse praktijk.
- Doorlopend praktijkonderzoek om te zorgen voor optimalisering op basis van wetenschappelijke kennis

6. Aangehaalde literatuur

- Aguilar, B., Sroufe, L.A., Egeland, B. & Carlson, E. (2000). Distinguishing the early-onset/persistent and adolescent-onset antisocial behavior types: From birth to 16 years. *Development and Psychopathology*, 12, 109 – 132.
- Albrecht, G. & Spanjaard, H. (2011) *Tools4U training. Training cognitieve en sociale vaardigheden als taakstraf. Handleiding voor trainers*. Duivendrecht: PI Research.
- Albrecht, G. & Hemminga, Y. (2016). *Kwaliteitsprotocol Tools4U. Training cognitieve en sociale vaardigheden als taakstraf. Criteria en procedures voor kwaliteitsbewaking*. Duivendrecht: PI Research.
- Albrecht, G. & Hemminga, Y. (2016) *Managementhandleiding Tools4U training. Werving, selectie en supervisie van trainers en randvoorwaarden voor de uitvoering*. Duivendrecht: PI Research.
- Angenent, H. (1996). *Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling*. Baarn: Intro.
- Bartels, A.A.J., Schuurmsma, S. & Slot, N.W. (2001). Interventies. In: Loeber, R., Slot, N.W. & Sergeant, J.A. *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, p. 291-318.
- Beenackers, E.M.Th. (2001) *Effectiviteit van sanctieprogramma's: op zoek naar interventies die werken: met name bij zeden- en geweldsdelinquenten met cognitieve tekorten: een literatuuronderzoek*. Den Haag: WODC.
- Bosma, A.Q., Asscher, J.J., Laan, P.H. van der, Stams, G.J.J.M. (2011). *Procesevaluatie Tools4U*. Kohnstamm Instituut (Rapport 852, projectnummer 10436).
- Bullens, R. A. R., van Horn, J., van Eck, A. M., & Das, J. (2005). *J-SOAP D: risicotaxatie-instrument voor jeugdige zedendelinquenten*. Forum Educatief.
- DeGarmo, D. S., Patterson, G. R., & Forgatch, M. S. (2004). How do outcomes in a specified parent training intervention maintain or wane over time? *Prevention Science*, 5(2), 73-89.
- Dishion, T. J., Patterson, G. R., & Kavanagh, K. A. (1992). An experimental test of the coercion model: Linking measurement theory, and intervention. In J. McCord & R. Tremblay (Eds.), *The interaction of theory and practice: Experimental studies of intervention* (pp. 253-282). New York: Guilford Press.
- Dishion, T.J., Loeber, R., Stouthamer-Loeber M., & Patterson, G.R. (1984). Skill deficits and male adolescent delinquency In: *Journal of Abnormal Child Psychology*, 12(1), 37-53.
- Durlak, J.A. & DuPre, E.P. (2008). Implementation matters: a review of research on the influence of implementation on program outcomes and the factors affecting implementation. *Am J Community Psychol*. 2008 Jun;41(3-4):327-50.
- Foolen, N., Ince, D., Baat, M. de & Daamen, W. (2013). *Wat werkt bij gedragsproblemen en gedragsstoornissen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Forgatch, M. S., & DeGarmo, D. S. (2002). Extending and testing the social interaction learning model with divorce samples. In J. B. Reid, G. R. Patterson & J. Snyder (Eds.), *Antisocial behavior in children and adolescents: A developmental analysis and model for intervention* (pp. 235–256). Washington, DC: American Psychological Association.

- Garland, A.F., Hawley, K.M., Brookman-Frazee, L. & Hurlburt, M.S. (2008). Identifying common elements of evidence-based psychological treatments for children's disruptive behavior problems. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 47, 505-514.
- Granic, I. & Patterson, G. R. (2006). Toward a comprehensive model of antisocial development: a dynamic systems approach. *Psychological Review*, 113, 101-131.
- Herrenkohl, T.I, Lee, J. & Hawkins, D. (2012). Risk versus direct protective factors and youth violence. *American Journal of Prevention Medicine*, 43, S41-S56.
- Hoorn, J. van (2017). *Hanging out with the right crowd: behavioral and neuroimaging studies of peer influence on decision-making in adolescents*. Leiden: Universiteit van Leiden.
- Henggeler, S.W., Schoenwald, S.K., Borduin, C.M., Rowland, M.D., & Dunningham, P.B. (1998). *Multisystemic Treatment of Antisocial Behavior in Children and Adolescents*. New York / London: The Guilford Press.
- Kazdin, A.E. (1997). Practitioner Review: Psychosocial Treatments for Conduct Disorder in Children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(2), 161-178.
- Laan, A.M. van der, Schans C.A. van der, Bogaerts S, Doreleijers Th.A.H. (2009). Criminogene en beschermende factoren bij jongeren die een basisraadsonderzoek ondergaan. Een verkennende inventarisatie van de mate van zorg en van risico- en beschermende factoren gesignaleerd door raadsonderzoekers. Den Haag: WODC.
- Laan, A.M. van der & Blom, M. (2006). *Jeugd delinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005*. Den Haag: WODC.
- Laan, A.M. van der, & Beerthuizen, M.G.C.J. (2018). Ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit in de periode 2000 tot 2017: samenvatting, discussie en conclusie. In: A. van der Laan en M. Beerthuizen (Red.), *Monitor Jeugdcriminaliteit. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit tussen 2000 en 2017* (pp. 117-131). Den Haag: WODC.
- Laan, A.M. van der, Beerthuizen, M.G.C.J. & Boot, N.C. (2021). *Monitor jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw*. Den Haag: WODC.
- Laan, P.H. van der (2004). 'Over straffen, effectiviteit en erkenning. De wetenschappelijke onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie.' *Justitiële verkenningen*, 30(5), 31-48.
- Lange, M. de, Matthys, W., Foolen, N., Addink, A., Oudhof, M. & Vermeij, K. (2018). *Richtlijn Ernstige gedragsproblemen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: NJi.
- Lipsey, M.W. (2009). *The primary factors that characterize effective interventions with juvenile offenders. A meta-analytic overview*. *Victims and Offenders*, 4, 124-147.
- Lipsey, M.W., Landberger, N.A. & Wilson, S.J. (2007). *Effects of cognitive behavioral programs for criminal offenders*. Philadelphia, PA: Campbell Collaboration
- Loeber, R., Farrington, D. P., Stouthamer-Loeber, M. & White, H.R. (2008). *Violence and Serious Theft. Development and Prediction from Childhood to Adulthood*. New York, NJ: Routledge.
- Loeber, R., Slot, W. & Loeber-Stouthamer, M. (2008). A cumulative developmental model of risk and promotive factors. In R. Loeber, W. Slot, P. van der Laan en M. Hoeve (Red.), *Tomorrow's criminals: the development of child delinquency and effective interventions* (pp. 133-164). Farnham: Ashgate Press.
- Lipsey, M.W. (1995). What do we learn from 400 research studies on the effectiveness of treatment with juvenile delinquents? In *What Works? Reducing Reoffending*, edited by J. McGuire. New York, NY: John Wiley, pp. 63-78.

- Loeber, R., Slot, N.W., & Stouthamer-Loeber, M. (2006). A three dimensional, cumulative developmental model of serious delinquency. In P.-O. H. Wikström, & R. Sampson (eds), *The Explanation of Crime: Contexts and Mechanisms* (pp. 153-194). Cambridge: Cambridge University Press.
- Loeber, R., Wei, E., Stouthamer-Loeber, M., Huizinga, D., & Thornberry, T. (1999). Behavioral antecedents to serious and violent juvenile offending: Joint analyses from the Denver Youth Survey, Pittsburgh Youth Study, and the Rochester Development Study. In: *Studies in Crime and Crime Prevention*, 8, p. 245-263.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-cycle-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychology Review*, 100, 674-701
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Harrington, H. & Milne, B.J. (2002). Males on the life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways: follow-up at age 26 years. *Development and Psychopathology*, 14, 179-207.
- Palmer, Emma J. (1999). Social competence and sociomoral reasoning in young offenders. In: *Applied Cognitive Psychology* 13(1), 79 – 87.
- Patterson, G. R. (2005). The next generation of PMTO models. *Behavior Therapist*, 28(2), 25-32.
- Patterson, G.R., M.S. Forgatch & D. DiGarmo (2010). Cascading effects following intervention. *Development and Psychopathology*, 22, 949-970.
- Patterson, G. R., Reid, J. B., & Eddy, J. M. (2002). A brief history of the Oregon Model. In J. B. Reid, G. R. Patterson & J. Snyder (Eds.), *Antisocial behavior in children and adolescents: A developmental analysis and model for intervention* (pp. 3-21). Washington DC: American Psychological Association.
- Patterson, G.R., Forgatch, M.S., & DeGarmo, D.S. (2010). Cascading effects following intervention. *Development and Psychopathology*, 22, 949-970.
- Prins (1995). Sociale vaardigheidstraining bij kinderen in de basisschoolleeftijd; programma's, effectiviteit en indicatiestelling. In: A. Collot d'Escury-Koenings, T. Snaterse & E. Mackaay-Cramer (Red.), *Sociale vaardigheidstrainingen voor kinderen*. Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Put, C. van der (2021). *Normeringsonderzoek Ritax A en Ritax B van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrecht. Herziene (uitgebreide) rapportage*. Amsterdam: UvA.
- Romeo, R., Knapp, M., & Scott, S. (2006). Economic cost of severe antisocial behaviour in children – and who pays it. *British Journal of Psychiatry*, 188, 547-533.
- Ross, R.R., Fabiano, E.A. & Ewles, C.D. (1988). Reasoning and Rehabilitation. In: *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 32(1), 29-35.
- Scholte, E.M. & Doreleijers, Th.A.H. (2001). Screening van ernstige en gewelddadige delinquentie. In: R. Loeber, N.W. Slot en J.A. Sergeant (Red.), *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*. (p. 245-265). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Simonian, S.J., Tarnowski, K.J. & Gibbs, J.C. (1991). Social skills and antisocial conduct of delinquents In: *Child Psychiatry and Human Development*, 22(1), 17-27.
- Slot, N.W. (1988). *Residentiële hulp voor jongeren met antisociaal gedrag*. Lisse: Swets en Zeitlinger.
- Slot, N.W. & Aken, M. (2019). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek (26^e druk)*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff. (26^e, geheel herziene druk)

Slot, N.W. & Spanjaard, H.J.M. (1999). *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen*. Baarn: Intro.

Slot, N. & Spanjaard, H. (2016). *Competentievergroting. Jeugdhulp in tehuizen en dagcentra*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff. (Vierde, geheel herziene druk).

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2016). Social skills training for juvenile delinquents: post-treatment changes. *Journal of Experimental Criminology*, 12, 515-536.

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2018). The influence of treatment motivation on outcomes of social skills training for juvenile delinquents. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62, 108-128.

Stouwe, T. van der, Asscher, J. J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2018). Social skills training (SST) effects on social information processing skills in justice-involved adolescents: Affective empathy as predictor or moderator. *Children and Youth Services Review*, 90, 1-7.

Stouwe, T., van der, Asscher, J., Hoeve, M., Van der Laan, P. H., & Stams, G. J. J. M. (2018). Follow-up of a social skills training (SST) for juvenile delinquents: effects on reoffending. *Journal of Experimental Criminology*, 15, 243-252.

Timmermans, M. (2008). *Antisocial behaviors. Courses and consequences from toddlerhood to late adolescents*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Wong, T.M.L., Slotboom, A.M., & Bijleveld C.C.H.J. (2010). Risk factors for delinquency in adolescent and young adult females: A European review. *European Journal of Criminology*, 7(4), 266-284.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Kenniscentrum Sport, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

